

Levél
a szenvedő egyháznak

EGY PÜSPÖK GONDOLATAI
A SZEXUÁLIS VISSZAÉLÉSEK OKOZTA VÁLSÁGRÓL

Robert Barron püspök

Tartalom

ELŐSZÓ	iii
ELSŐ FEJEZET	iv
<i>Az ördög mesterműve</i>	iv
MÁSODIK FEJEZET	9
<i>A Szentírásból áradó fény</i>	9
HARMADIK FEJEZET	15
<i>Láttunk már ilyet</i>	15
NEGYEDIK FEJEZET	20
<i>Miért maradjunk?</i>	20
ÖTÖDIK FEJEZET	27
<i>A továbbvezető út</i>	27
ZÁRÓ GONDOLATOK	33
IMÁDSÁG A SZENVEDŐ EGYHÁZÉRT	35

ELŐSZÓ

Ez a könyv a szívemből felfakadó kiáltás. Gyerekkorom óta katolikus vagyok, harminchárom éve pap, négy éve püspök. Egész életemet az Egyháznak szenteltem. A szexuális visszaélések botránya – katolikusok millióihoz, különösen az áldozatokhoz/túlélőkhöz hasonlóan – a szívemet szaggatta szét. Könyvemet azoknak a katolikusoknak szánom, akik érthető módon elcsüggedtek, felháborodtak, kimondhatatlanul dühöseket, és készek rá, hogy kilépjenek az Egyházból. Végző soron arra szeretném rávenni katolikus testvéreimet, hogy maradjanak és harcoljanak nemcsak maguk és családjuk érdekében, hanem mindenekelőtt azokért, akiknek ezek a gonosz férfiak oly nagy szenvedést okoztak. Ha pedig azok is hasznosnak találják ezeket a fejezeteket, akik nem tartoznak az Egyházhoz, annak külön is örülök.

Rögtön az elején tisztázni szeretnék valamit: nem püspöktestvéreim, nem az Egyesült Államok püspöki konferenciája és nem is a Vatikán nevében beszélek. Senki sem hatalmazott fel rá. Kizárólag a saját nevemben szólok mint katolikus, pap és püspök. Azért imádkozom, hogy ezek a gondolatok bátorításul szolgáljanak azoknak a katolikusoknak, akik napjaink igencsak viharos vizein próbálják megtalálni a helyes irányt.

ELSŐ FEJEZET

Az ördög mesterműve

Ördögi mestermű volt. Arról a botrányról beszélek, amely az elmúlt harminc évben rázta meg a katolikus egyházat, és ma is pusztít. Szemináriumi éveim alatt divatos dolog volt úgy gondolni az ördögre, mint a világban lévő gonoszság jelképére, aki nem több egyfajta hatásos irodalmi eszköznél. A gonoszság vihara azonban, amely az Egyház művét minden tekintetben kompromittálta, és számtalan életet tett tönkre, egyszerűen túl zseniális ahhoz, hogy pusztán személytelen erő vagy emberi mesterkedés eredménye legyen. Oly alaposan *át van gondolva*, oly pontosan, minden részletében *meg van tervezve*. Nyilvánvaló, hogy a történelemben mindig történnek rossz dolgok, ez a botrány azonban egyszerűen túl tökéletesen *ki van találva*. Oly tökéletesen ásta alá a katolikus hit szavahihetőségét, hogy az Egyház műve mind az evangelizáció, a hitoktatás, az igehirdetés, mind a szegényekkel való törődés, a hivatás-utánpótlás és az oktatás terén teljesen összeomlott. Ami pedig a legborzasztóbb, az Egyház tagjai, különösen a legsebezhetőbbek olyan rémálomban élnek, amelyből – úgy tűnik – nincs ébredés. Ha az Egyháznak van személyes ellensége – az ördög pedig köztudottan az emberi faj ellensége –, ennél jobb tervvel aligha állhatott volna elő.

Semmiképpen sem az emberek felelősségét szeretném ezzel tagadni. Éppen ellenkezőleg: az ördög csak sugalmaz, sejtet, kísért és csábít. Addig gyakorlatilag semmit sem tehet, amíg nem talál olyan férfiakat és nőket, akik hajlandók együttműködni vele. E dinamika legfrappánsabb képi megjelenítésével az orvietói székesegyházban a korareneszánsz festő Luca Signorelli freskóján találkozunk. Az Antikrisztus eljövételét mutatja be drámai módon. A központi alak, aki minden ízében Krisztus megszokott ábrázolásának felel meg, odaadón fülel az ördög suttogására, aki egészen közel hajol hozzá. Az csak a figyelmes szemlélőnek tűnik fel, hogy az Antikrisztus bal karja valójában az ördögé, amely az Antikrisztus köntösén nyúlik át hátborzongató módon. Kinek a hangja ez? Kinek a gesztusa? Egyszerre az emberé és az ördögé. Ez már csak így van. És az elmúlt évtizedekben is így volt, mialatt a sötét erő – számtalan készséges ember együttműködésével – elvégezte művét.

Ha a mai Egyház állapotát vesszük szemügyre, Jeremiás próféta könyvének komor, mégis lebilincselő szakasza jut eszünkbe. Miután a babilóniaiak letarolták Izrael fővárosát, a szerző a következőképpen mutatja be, amit Jeruzsálemben és a város körül lát: „Ha kimegyek a mezőre, ott hevernek, akik a kard élén hulltak el; ha visszatérek a városba, azokat látom, akik az éhségtől epedtek el. Még a papok és a próféták is úgy bolyonganak az országban, mintha eszüket veszítették volna” (Jer 14,18). Napjaink elpusztított és feldúlt földjén már a határkövek sincsenek a helyükön, és az odavalósiak is utat tévesztettek. A szexuális visszaélések nyomán indított perekben az Egyesült Államok katolikus egyháza óvatos becslések szerint négy milliárd dollár kártérítést fizetett ki eddig. Gondolkozzunk csak el ezen a számon! Négy milliárd dollár, amely jobbára a katolikus emberek nagylelkű adományaiból származott! Négy milliárd dollár, amelyet plébániák, iskolák, egyetemek, kórházak és papneveldek építésére lehetett volna fordítani! Négy milliárd dollár, amelyből a gyermekeket tanítani, a betegeket gyógyítani, az éhezőket táplálni, a hajléktalanokról gondoskodni és az evangéliumot hirdetni lehetett volna!

Ez ugyanakkor a pusztítás azon része csupán, amely viszonylag könnyen mérhető. A katolikusok fájdalma és elidegenedése oly mértékű és olyan mély, hogy aligha becsülhető fel. Gondoljunk csak el: valahányszor egy pap szexuálisan bántalmaz valakit, az a családokban, a plébániákon és a közösségekben rendkívüli mértékben továbbgyűrűzik. Ha közvetlenül csak egy gyermeket bántalmaznak is, a harag, a félelem és a szégyen az anyákra és az apákra, a nagynénikre és a nagybácsikra, a testvérekre, a barátokra és az osztálytársakra is kihat. Most pedig vegyük számba azt a több ezer esetet, amikor papok szexuális visszaélést követtek el, és azt az émelyítő hatást, amelyet ezek mindegyike másokra gyakorolt. A romlás Krisztus misztikus testének gyakorlatilag minden sejtjét és molekuláját elérte.

Hogy ezt a visszaélést papok követték el, attól természetesen még szörnyűbb lesz a dolog. Az egészséges katolikus teológiával összhangban a hívek kezdetektől fogva nem pusztán a szentségek kiszolgáltatóit vagy az ige hirdetőit látják a papokban, hanem szent embereket, akik felszentelésüknél

fogva különösen is hasonló váltak Krisztushoz. A „pap” szó spanyol megfelelője – *sacerdote*, vagyis szent – pontosan ezt a jelentést adja vissza. Raniero Cantalamessa atya, a Pápai Ház szónoka szerint ezen egyedülálló identitás miatt sok katolikus gondolkodik úgy, hogy a pap mosolya magának Istennek a mosolya, a pap vigasztaló szavaival pedig maga Isten vigasztalja őket. A tragédia az, hogy akkor is ez a logika érvényesül, ha a pap bántalmazni kezdi a rábízottakat. Az a gyermek vagy serdülő, akit a pap szexuálisan bántalmaz, úgy érzi, hogy maga Isten követ el erőszakot ellene, és az gyalázza meg, akitől a leginkább remélte, hogy nála vigaszra és békességre talál. Az a robbanásszerű hatás, amelyet ez a kognitív disszonancia a bántalmazottak lelkében és elméjében kiváltott, minden elképzelést felülmúl. Olyan szenvedéshez vezetett, amelyet csak a „metafizikai” jelzővel illethetünk: ellenség lett a világ Teremtőjéből!

2018 nyarán a pennsylvaniai főállamügyész jelentést tett közzé azokról az esetekről, ahol az elmúlt nagyjából hetven évben papok zaklattak kiskorúakat szexuálisan. A bántalmazó papok száma önmagában is megrázó (mintegy 300 pap és 1000 áldozat), a részletek azonban az egész Egyházat, sőt az egész országot lesújtották. A pittsburghi egyházmegyében egy papi csoport egymással összejátszó szexuális ragadozóként járt el: meghatározták, kiket lehet bántalmazni, és megosztották egymással, mit kell tudni róluk. Polaroid fényképeket készítettek a gyermekekről, egyszer pedig azt kérték egy fiatalembertől, hogy vegye le a ruháját, és a megfeszített Jézus pózában álljon az ágyon. Azoknak a gyerekeknek, akiket különösen is vonzónak találtak, arany keresztekert adtak nyakbavalónak, hogy más pedofil papok is felismerjék őket. Az egyik pap azután erőszakolt meg egy fiatal lányt a kórházban, hogy kivették a manduláját. Egy másik pap megerőszakolt egy lányt, teherbe ejtette, majd gondoskodott róla, hogy a fiatal nő elvesztse a gyermekét. Egy pittsburghi pap kábítószer, pénzt és alkoholt adott hajléktalan fiúknak cserébe a szexért. És miután ezek a bűntettek megtörténtek, az érintett papot általában elhelyezték arról a plébániáról vagy intézményről, ahol a panaszt bejelentették, majd az egyházmegye másik részébe tették, ahol szabadon folytathatta a bántalmazást. Amint az mára már bebizonyosodott, a visszaélés, az áthelyezés és az elpalástolás ezen mintája az egész katolikus világot jellemezte, ami a sértettekben óriási csalódást okozott.

2018 ugyanezen iszonyatos nyarán derült ki, hogy az akkor még bíboros Theodore McCarrick, Washington nyugalmazott érseke, egész papi pályafutása során sorozatosan bántalmazta a rábízottakat. Abban az ügyben, amely kirobbantotta a botrányt, egy fiatal ministráns szerepelt, akit McCarrick, a New York-i érsekség akkori papja közvetlenül az éjjeli mise előtt a Szent Patrick Székesegyház sekrestyéjében bántalmazott szexuálisan, mialatt a fiú éppen a liturgikus ruhát vette fel. Ahogy azonban egyre több áldozat jelentkezett, kiderült, hogy a bíboros különböző püspöki, illetve érseki megbízatásaiban különösen a kispapokra vadászott, azokra a fiatalemberekre, akik felett csaknem korlátlanul rendelkezhetett. Kedvenc taktikája az volt, hogy akiket vonzónak talált, azokat meghívta a New Jersey-i nyaralójába, mindig ügyelve rá, hogy eggyel több seminarista legyen, mint ahány ágy a nyaralóban van, úgyhogy az egyiküknek egy ágyban kellett aludnia vele. Az egyik áldozata egy különösen gyomorforgató történetről számol be: McCarrick nézte, ahogy a fiatalember felveszi a úszónadrágját, majd a strandon a kispap úszónadrágjába csúsztotta a kezét. Ha valaki nem érti, miként lehetett az, hogy ezek a fiatalemberek nem tanúsítottak ellenállást, nem szaladtak el, és nem vágták arcul a bíborost, az gondoljon arra, hogy ezek az áldozatok – minden másnál jobban a világon – papok szerettek volna lenni, és hogy McCarrick korlátlan hatalommal dönthette el, hogy álmuk megvalósul-e. És a legfőbb vallási tekintély is ő volt az életükben. Kinek is panaszkodhattak volna? Az apostoli nunciusnak, a pápa amerikai követének? Meg ha tudtak volna is róla, hogy létezik ilyen személy, nyilván nem mertek volna hozzá fordulni, hiszen vagy nem hitt volna nekik, vagy rendreutasította volna őket, hogy ilyen váddal állnak elő. Ahhoz hasonlítható némiképp a helyzet, amivel egyes színházakban találkozunk: a fiatal színészek és színésznők ki vannak szolgáltatva a bántalmazó rendezőknek: a roppant nagy hatalmi különbség miatt az agresszor meg tudta szerezni, amit akart, az áldozatok pedig csendben maradtak.

Hasonlóan ahhoz, ahogy szerte az országban egyik püspök a másik után csendben az egyik plébániáról a másikra helyezte át a bántalmazó papokat, úgy tűnik, hogy számos hazai és vatikáni püspök, érsek és bíboros mindent tudott McCarrick botrányos viselkedéséről, és mégsem tett semmit, sőt, ami ennél is rosszabb, egyre feljebb juttatták az egyházi ranglétrán: segédpüspökből egyházmegyes püspökké, érsekké, majd végül bíborossá nevezték ki. Még azután is, hogy – nyilvánvalóan XVI. Benedek pápa ösztönzésére – lemondott washingtoni tisztségéről (közvetlenül azután, hogy betöltötte hetvenötödik életévét), McCarrick az Egyház utazó nagykövete és az amerikai hierarchia királycsinálója maradt – ismét csak úgy, hogy mindenki tudott nyugtalanító bántalmazó hajlamairól. Az amerikai átlagkatolikusnak bizonyára megbocsátható, ha úgy gondolja, hogy az Egyház intézményes életét a problémák agyonhallgatása és mélységes erkölcsi romlás jellemzi.

Alig néhány nappal azelőtt, hogy ezeket a szavakat megfogalmazom, az Egyesült Államok egyik legnépszerűbb komikusa, aki történetesen katolikus nevelésben részesült, fellépett a Saturday Night Live című show-műsorban. Mint elmondta, édesanyja azon tűnődött, hogy zsidó felesége nem tér-e egy nap katolikus hitre. A közönség már előre kuncogott a várható válaszon. A komikus hosszan a kamerába nézett, majd így szólt: „El tudod képzelni, hogy valaki *önként* úgy dönt, hogy katolikus lesz?” Mikor a tömeg harsány nevetésben tört ki, és tapsolni kezdett, az a gondolat ütött szíven, hogy a helyzet immár annyira rossz, hogy a komikusnak mást nem is kellett mondania ahhoz, hogy nevéssenek rajta. Magától értetődőnek veszik, hogy a katolicizmus torz és működésképtelen dolog. Mint gyermekkorra óta katolikus és az Egyház püspöke, mély sajnálattal teszem fel a kérdést: vajon csak Ők az okai annak, hogy így gondolkodnak?

Los Angeles segédpüspökeként gyakran keresem fel a lelkipásztori területemhez tartozó plébániákat. Mikor a McCarrick-botrány kirobbanása és a pennsylvaniai esküdszék jelentése után Isten népe között jártam, sokszor találkoztam haraggal, de még többször könnyekkel. Ahogy a mise után a templom előcsarnokában az összes liturgikus püspöki jelvényemet viselve álltam, meglehetősen hatékonyan jelenítettem meg a katolicizmust az emberek számára, akik így is viszonyultak és beszéltek hozzám. Keserű szavaikban és még keserűbb könnyeikben egyszerre éreztem meg az Egyház iránti mély szeretetüket és mérhetetlen csalódásukat. A legdühítőbb az volt a McCarrick-ügyben, hogy a katolikusok 2002 óta azt hallották, hogy olyan protokollokat és reformokat léptetnek életbe, amelyek megakadályozzák, hogy a visszaélések folytatódjanak. Nos, valós és lényegi változások csakugyan történtek, és jelentősen javítottak is a helyzeten (később bővebben is beszélek róla), ugyanakkor a csalódás és a zavarodottság is érthető volt. Sok-sok hívőtől hallottam a McCarrick-botrány után, hogy ismét szégyellik nyilvánosan bevallani, hogy katolikusok. Mikor úgy gondolták, hogy a megaláztatás legrosszabb részén már túl vannak, újra minden összeomlott. Ismét hangsúlyozni szeretném, hogy a csalódás, a fájdalom és a düh alapja az a mély szeretet, amelyet az Egyház iránt – és mindaz iránt, amit az Egyház képvisel – éreznek. Ha az emberek nem hinnének szívük mélyén az Egyházban, akkor ez a katasztrófális és folyamatos árulás sem dühítené fel őket ennyire, és nem fájna így nekik.

Évek óta próbálok utánajárni, mi lehet az oka annak, hogy sokan egyetlen valláshoz sem kötődnek, vagyis úgy döntenek, hogy egyik vallási hagyománnyal sem kívánnak azonosulni. Az 1970-es évek elején az amerikaiak durván 5%-a vallotta magát vallástalannak. Az 1990-es évekre ez a szám 6%-ra emelkedett, de még mindig viszonylag kevés emberről volt szó. Most azonban 25% azoknak az aránya hazánkban, akik egyetlen valláshoz sem kötődnek. Az amerikaiak egynegyede érzi úgy, hogy egyik valláshoz sem tartozik. Még meglepőbb adatot kapunk, ha a fiatalokra irányítjuk tekintetünket. A vallástalanok aránya a harminc év alattiak között 40%, a katolikus fiatalok között pedig egészen hihetetlenül magas (50%). A felmérések azt is kimutatták, hogy minden emberre, aki ma belép a katolikus egyházba, nagyjából hat olyan jut, aki szakít katolikus hitével. A vallástól való elpártolás eme drámai megnövekedésének – különösen a katolikusok esetében – természetesen számos oka van, ugyanakkor valamennyi felmérés egyértelműen azt mutatja – amin aligha lepődhet

meg bárki –, hogy a papi botrányok jelentős mértékben hozzájárultak az Egyházba vetett bizalom csökkenéséhez. Éppúgy aggaszt a fiatalok ezen tömege, akik egyszerűen kisétálnak az Egyházból, mint azok, akik – szemükben a harag könnyeivel – maradnak. Az utóbbiak esetében a maradék ragaszkodásukra építhetnek. Ami azonban az előbbieket illeti, ott sokkal nehezebb a dolgunk.

Azon sem csodálkozhatunk tehát, hogy sok katolikusban merül fel a kérdés: „Miért maradjak? Miért ne hagyjam ott ezt a süllyedő hajót, mielőtt még engem és gyerekeimet is magával ránt a mélybe?” Meggyőződésem, hogy nem a távozás ideje ez, hanem a kitartásé és a harcé. A Szentírás kitűnően megvilágítja jelen helyzetünket. Volt már ilyen a történelemben, és azt is túléltek. Minden, amit szeretünk az Egyházban, ma is megtalálható benne, és méltó a védelemre. Ma is vezet út előre. Ha hajlandó vagy tovább olvasni, valamennyi fenti állításomat megpróbálom röviden alátámasztani.

A gonoszság eme robbanásszerű növekedése vajon az ördög mesterműve? Igen. Jézus azonban azt mondta, hogy a pokol kapui nem vesznek erőt Egyházán. Úgy tűnik, hogy a sötétség erői diadalmaskodnak? Elképzelhető. Az Úr ugyanakkor megígérte, hogy soha nem hagy el minket, és mindig velünk lesz, a világ végéig. Tilos tehát feladnunk a reményt.

MÁSODIK FEJEZET

A Szentírásból áradó fény

A jóég tudja, hány – pszichológiai, személyes, bűnügyi, kulturális – szempontból elemezték már ezt a szörnyű válságot. Valamennyi indokolt és tanulságos megközelítés, az igazság azonban az, hogy csak akkor értelmezhetjük helyesen a problémát, ha abban a világosságban vesszük szemügyre, amely Isten ígéből árad. Azt látjuk, hogy a Biblia igen sokat beszél az emberi sexualitásról – arról is, hogy milyenek kell lennie Isten terve szerint, és arról is, hogy hányféleképpen torzítja el a bűn. A Biblia egyáltalán nem helyezkedik szembe testi mivoltunkkal és a szexszel, sőt a dualizmus minden formájával szemben hangsúlyozza, hogy minden, amit Isten alkotott – a csillagoktól és a bolygóktól kezdve az állatokig és a rovarokig – jó. Mi több, az első parancs, amelyet Isten az Édenkertben az embereknek adott, a szaporodásra és a sokasodásra szólít fel. És valahányszor Isten szövetséget köt választott népével, azzal a paranccsal pecsételi meg, hogy menjenek és hozzanak sok gyermeket a világra. A házasság az egész Szentírásban központi metaforája annak a szenvedélyes, termékeny és életadó szeretetnek, amellyel Isten népéhez, Izraelhez viszonyul. Semmi baj nincs tehát a szexszel, sőt, egyfajta szentségnek tekinthető.

A Biblia értelmezése szerint akkor van baj, ha a szex kiszakad a szeretet összefüggésrendszeréből, és a másik ember feletti uralkodás vagy a másik manipulálásának eszközevé válik. Az Ősi mondásnak – *corruptio optimi pessima* (ha a legjobb megromlik, a legrosszabb lesz belőle) – megfelelően az eltorzult sexualitás az isteni markáns tagadása lesz. A szent szerzők számtalan példán szemléltetik ezt.

Először azt a különös, ugyanakkor rendkívül tanulságos történetet szeretném górcső alá venni, amellyel a Teremtés könyve tizenharmadik és tizenkilencedik fejezetében találkozunk, ahol Ábrahám Ősatyát angyalok keresik fel, majd azt a nyugtalanító eseményt, amelyre ezután kerül sor. Arról értesülünk, hogy az Úr három angyali alak közvetítésével jelenik meg Ábrahámnak. Miután a pátriárka fogadja és kiszolgálja őket, a látogatók közlik, hogy Ábrahámnak és Sárának előrehaladott kora ellenére egy év múlva gyermeke születik. Mikor a beszélgetést kihallgató Sára elneveti magát a képtelen gondolatra, hogy neki és férjének „szerelmi örömben” legyen még része, az Úr kérdőre vonja Ábrahámot: „Miért nevet Sára és miért gondolja: »Valóban szülni fogok még, jóllehet öreg vagyok?» Van, ami az Úrnak lehetetlen?» (Ter 18,13-14). Nemcsak az csodálatos dolog természetesen, hogy egy idős asszonynak fia születik, hanem az is, hogy az Ábrahámnak tett ígéret – hogy nagy nemzet atyjává lesz – minden várakozással ellentétben beteljesedik. Isten uralma, az ember hűségese együttműködése, a szövetség beteljesedése, az utódnemzés, a nevetés, sőt a szerelmi öröm tipikus izraelita módon mind összekapcsolódik egymással.

Rendkívül tanulságos tehát megvizsgálni a nemi eltévelyedés történeteit, amelyek közvetlenül ezután következnek, mivel jól szemléltetik, milyen az, mikor az ember a visszájára fordítja Isten tervét a sexualitással kapcsolatban. A Teremtés könyve tizenkilencedik fejezetének elején azt halljuk, hogy az angyalok, akik felkeresték Ábrahámot, Szodoma városa felé veszik útjukat, ahol Ábrahám unokaöccse, Lót lakik. Miután Lót otthonában elköltik a vacsorát, az angyalok arra lesznek figyelmesek, hogy egy csomó rémisztően erőszakos és kéjsóvár férfi – sőt azt olvassuk, hogy a városban lakó összes férfi, a fiatalok és az öregek egyaránt – veszi körül a házat. Minden tétovázás és szégyenérzet nélkül kinyilvánítják szándékukat: „Hol vannak azok a férfiak, akik betértek hozzád az éjjel? Hozd ki őket ide, hadd ismerjük meg őket!” (Ter 19,5) A csoportos nemi erőszak – erőszakos, személytelen, önző és terméketlen – szöges ellentétben áll azzal, amit Isten az emberi sexualitásról elgondolt. Szodoma elállatiasodott férfiainban Isten képe csaknem teljesen elhomályosult.

Az elbeszélés, ha lehet, még nyugtalanítóbbá válik, ha megfigyeljük, miként reagál minderre Lót. Ábrahám unokaöccsének reakciója biztatóan kezdődik: „Kérlek titeket, testvéreim, ne tegyetek ilyen gonoszságot.” Ekkor azonban meglehetősen visszataszító megoldással áll elő: „Itt van a két lányom, még nem voltak együtt férfival, kihozom őket nektek és tegyetek velük, amit akartok” (Ter 19,7-8). Hogy megelőzze a durva megbecstelenítést, saját szűz lányait ajánlja fel, hogy ellenük kövessenek el csoportos nemi erőszakot. Ki lehetne ennél jobban forgatni a Teremtő szexszel

kapcsolatos tervét? Az arról hallani sem akaró, dühtől tajtékozó szodomai férfiak Lótot a ház ajtajának szorítják. Ezen a ponton az angyalok lépnek közbe, behúzzák Lótot magukhoz a házba, a csőcseléket pedig vaksággal sújtják. Az angyalok drámai közbelépésében ne pusztán a történet érdekes fordulatát lássuk, hanem a lelki dinamika szimbolikus megjelenését. Miután erkölcsi szempontból nézve a falkában támadó állatok szintjére süllyedtek, a szodomai emberek a szexualitás és az emberi közösség mélyebb dimenzióira is vakok lettek. A város sokféle romlottságára válaszul – olvassuk a történetben – Isten tüzet és kénkövet bocsát Szodomára. A Bibliában található isteni büntetést soha nem szabad önkényes cselekedetnek vagy sértődésnek értelmezni, sokkal inkább egyfajta lelki törvényszerűségnek, mellyel Isten a bűn természetes következményeit engedi érvényesülni.

Szodoma és Gomorra pusztulása után Lót és leányai a várost körülvevő hegyekre menekülnek, és egy barlangban laknak. Városuk megsemmisülésén tűnődve Lót idősebb lánya azt javasolja hűgának, hogy mivel minden férfi meghalt, háljanak az apjukkal, és így hozzanak létre utódot. A rákövetkező két éjszakán tehát megrészegítik apjukat és vele hálnak, és mindkét lány ebből a vérfertőző kapcsolatból esik teherbe. Így jön létre a moabiták és az ammoniták népe, az a két törzs, amelyeknek idővel Izraellel is meggyűlik a baja. Nemde, egyértelmű a kapcsolat a borzalmas pszichológiai és szexuális bántalmazás között, melynek ezek a lányok ki voltak téve (a saját apjuk ajánlotta fel őket az erőszakos csőcseléknek), és Lót későbbi meggyalázása között? Nemde, napjainkban is újra meg újra azt a szomorú családi dinamikát látjuk, hogy a szexuális bántalmazás további szexuális bántalmazást szül, és a bűn mint valamiféle ragály az egyik nemzedékről a másikra terjed tovább? Hogy erre a nemi eltévélődésre egy barlangban – az állatok és az ősemberek lakóhelyén – kerül sor, újabb jele annak, hogy az *istenképességük* (imago Dei) teljesen elhomályosult. És hogy a ferde kapcsolatból két olyan nép származik, amely ellensége lett Izraelnek, ismét azt mutatja, hogy ami Lót és a lányai között történt, az teljesen ellentétes Isten szándékával.

Éli és fiainak történetében, melyről Sámuel első könyvében olvashatunk, hátborzongatóan pontosan jelenik meg a papok által elkövetett szexuális bántalmazás mai botránya. Az első benyomásunk Éli-őről, Siló főpapjáról, nem éppen a legjobb. A lelkipásztori érzékenység teljes hiányáról tanúskodva Éli a zaklatott lelkű Hannát feddi meg, aki a szent helyen hangosan esdekel Istenhez, hogy adjon neki gyermeket: „Meddig akarsz még itt maradni ilyen részegen? Igyekezz kijózanodni!” (1Sám 1,14). Majd Éli fiairól hallunk, Hofniról és Pinchászról, akik maguk is papok, de gonoszságukban sem Istennel, sem a néppel nem törődnek. Megtudjuk, hogy mindig a legjobb húst vették el abból, amit a nép Silóban istenfélő szívvel áldozatul hozott, és hogy szexuálisan bántalmazták azokat a nőket, akik a találkozás sátrának bejáratánál dolgoztak. A bántalmazás áldozatai panaszkodtak Élinek, a főpap pedig határozott hangon vonta felelősségre fiait: „Miért cselekszitek azokat a dolgokat, azokat az igen rossz dolgokat, amelyeket az egész néptől hallok? Ne, fiaim, mert nem jó hír az, amelyet hallok: vétekre viszitek az Úr népét. Ha ember ellen vétkezik az ember, Isten lehet a döntőbíró, de ha az Úr ellen vétkezik az ember, ki járhat közben érte?” (1Sám 2,24-25) Hofni és Pinchász azonban nem törődtek apjuk figyelmeztetésével, és tovább folytatták romlott életüket, Éli pedig láthatóan nem tett további lépéseket fiai ellen.

Azt a híres és szívbemarkoló történetet is ezen háttér ismeretében kell olvasnunk, amikor az Úr Sámuelhez, Hanna fiához szól, akit az Úrtól esedett ki, és akit aztán az Úrnak adott, hogy a templomban szolgáljon. Megtudjuk, hogy „abban az időben az Úr ritkán hallatta szavát, s nem fordult elő gyakran látomás” (1Sám 3,1). Talán azon is érdemes elgondolkodni, hogy vajon az Úr nem akart-e szólni, vagy a nép lelki vezetői voltak vakok és romlottak. Éjszaka az Úr szólítja Sámuelet, de sem a fiú,

sem lelkiatyja nem ismeri fel, ki is hívja őt. Csak több téves próbálkozás után igazítja el Éli helyesen a fiút: „Ha megint szólít, mondd neki: »Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád!«” (1Sám 3,9). Mivel az elbeszélés azon változata, melyet az olvasmányoskönyvben találunk, itt véget is ér, a legtöbb katolikus nem is tudja, milyen súlyos szavakat mond végül az Úr a kis Sámuelnek: „Íme, olyan dolgot művelek Izraelben, hogy annak, aki meghallja, beleszendül mindkét füle. Azon a napon végrehajtom Élin mindazt, amit a háza felől mondtam” (1Sám 3,11-12). És a súlyos büntetés okát sem hallgatja el előle: „Megmondtam neki, hogy elítélem házát mindörökre a gonoszság miatt, mert tudta, hogy méltatlanul cselekszenek fiai, s mégsem róttá meg őket” (1Sám 3,13). Nem is annyira Hofni és Pinchász bűnei váltották ki tehát Isten haragját, mint az, hogy Éli nem tett semmit, miután tudomást szerzett róluk.

Ez után a nyugtalanító kijelentés után a filiszteusok rövidesen megtámadták Izraelt, amely megsemmisítő vereséget szenvedett. Miután az előzetes csatározásokban négyezer izraelita halt meg, a sereg újra felsorakozott, és úgy döntött, hogy a frigyládát is magával viszi. Bár Isten ezen erekléje, aki kivezette Izraelt Egyiptomból, jelen volt, a filiszteusok döntő győzelmet arattak, harmincezer izraelitát öltek meg, köztük Hofnit és Pinchászt is, a frigyládát pedig hadizsákmányul ejtették. Mikor Éli értesült a katasztrófáról, az idős pap éppen Siló kapujában üldögélt. Annyira megrendült a hírtől, hogy hanyatt esett és kitörte a nyakát, így vele együtt az egész családja is kihalt, ahogyan azt az Úr előre megmondta.

Talán ismerősen hangzik valamelyik történet? Papokról hallunk, akik visszaélést követtek el népük ellen anyagi és szexuális téren, a nép panasz tesz felettesüknél, aki határozott hangon elítéli őket, határozott cselekvést ígér, de tenni semmit sem tesz, hogy véget vessen a visszaélésnek. E kettős mulasztás pedig katasztrófához vezet, és az egész nép mélységesen megszágyul, mivel ellenségük kezére kerülnek. Úgy gondolom, hogy Éli és fiai történetében szinte egy az egyben annak a szexuális bántalmazási botránynak a bibliai képét látjuk, amely az elmúlt harminc évben bontakozott ki előttünk. Mikor a 2000-es évek elején a bajok szemmel láthatólag tetőztek, sok amerikai katolikus döbbsen meg azon a nyílt katolikusellenességen, amely a botránnyal foglalkozó újságok és televíziós csatornák többségét jellemezte. Akik számára a Biblia a viszonyítási pont, azoknak nem kellett volna csodálkozniuk: az Egyház – az új Izrael – ellenségei kezére került, pontosan azért, hogy megtisztuljon.

Dávid és Betsábé végtelenül elbűvölő és pszichológiailag összetett története, melyet Sámuel második könyvének tizenegyedik és tizenkettedik fejezetében olvasunk, évszázadokon át ejtette rabul a művészeket, a költőket és a lelki írókat. Az ókori világban ránk maradt egyik legérzékenyebb és legszövevényesebb történet ez, mely témánkat is sok szempontból megvilágítja.

Érdemes odafigyelnünk a történet kezdetére: „Eszkendő fordultán, abban az időben, amikor a királyok hadba szoktak vonulni,” Dávid „Jeruzsálemben maradt” (2Sám 11,1). Dávid Izrael katonáinak legkiválóbbika volt, aki soha nem hátrált meg a harc elől, mindig a sereg élén vitézkedett, és a legveszélyesebb feladatoktól sem riadt vissza. Miért időzik hát otthon, éppen akkor, amikor a királyok hadba szoktak vonulni? Dávid visszafogottságának kulcsa a következő versben sejlik fel: „Történt, hogy Dávid estefelé felkelt fekvőhelyéről, és a királyi palota tetején sétált” (2Sám 11,2). Kétségtelen tény, hogy a mediterrán kultúrákban az emberek a délidőben elfogyasztott ebéd után le szoktak pihenni, az azonban különös, hogy a király *estefelé* kel fel, hiszen ezt azt sugallja, hogy jó sokat feküdt. Amit itt a bibliai szerző a maga lakonikus módján elének tár, az a vénülő király portréja, aki kicsit kényezteti magát, és közömbös mások dolgaival szemben. Lelki életének fénypontján Dávid mindig Istentől kért tanácsot, mit tegyen, még egészen jelentéktelen dolgokban is, ugyanakkor a Betsábé-történetben egyszer sem fordul Istenhez útmutatásért, hanem mindig ő maga mondja meg, hogy mi legyen.

Palotája tetején sétálva kitűnő lehetősége nyílik arra, hogy mint valamiféle isten minden irányba ellásson, és a maga szeszélye szerint rendezze a dolgokat. Ekkor pillantja meg a gyönyörű Betsábét is, a hettita Uriás feleségét, majd gyors egymásutánban kiadott vezényszavakkal magához is rendeli. A bibliai szerző – úgy tűnik – arról is tud, hogy maga Betsábé is benne van a dologban – vajon pusztán véletlen, hogy éppen akkor és ott fürdik, amikor és ahol a király könnyen megláthatja? –, de különösen az érdekli, milyen ügyesen – bár gonoszul – használja a király a hatalmát arra, hogy a másik embert manipulálja.

Mikor kiderül, hogy Betsábé terhes, Dávid minden rendelkezésére álló eszközzel igyekszik leplezni a bűnét, és kegyetlenül elbánik a becsületes Uriással, aki – bár nem tartozik Izrael népéhez – hűségesebben tartja Izrael törvényeit, mint Izrael királya. Végül persze Dávid úgy intézi, hogy Uriás meghaljon, és oly mélyre süllyed, hogy magát a férfit kötelezi arra, hogy tudtán kívül saját halálos ítéletét vigye el Joábnak, a hadsereg vezetőjének. Uriás megölése lehetővé tette, hogy Dávid feleségül vegye Betsábét, és végleg elfedezze bűnét, ugyanakkor azt olvassuk, hogy „az Úrnak nem tetszett az a dolog, amelyet Dávid elkövetett” (2Sám 11,27). A Szentírás újra és újra leszögezi, hogy minden emberi hatalom arra a nagyobb hatalomra épül, és abból a nagyobb hatalomból források, amelyet Isten hatalma jelent. Bármily nagy legyen is az ember hatalma, Isten előtti felelősségét nem rázhatja le magáról, és Isten előtt el kell számolnia tetteivel. Pilátust, a kor leghatalmasabb politikai intézményének képviselőjét is erre emlékezteti Jézus: „Nem volna fölöttem hatalmad, ha onnan felülről nem kaptad volna” (Jn 19,11). A lusta, önmagát kényeztető, másokat manipuláló és kegyetlen Dávid itt a hatalommal való visszaélés ikonjaként jelenik meg előttünk.

Miután röviden átfutottunk néhány ószövetségi történeten, e biblikus rész végén azt szeretném megvilágítani, hogyan viszonyult Jézus a gyermekekhez. A Máté-evangélium tizennyolcadik fejezetének elején a gyermekek lelki jelentőségéről és Jézus hozzájuk való viszonyáról olvashatunk gyönyörű és szívbemarkoló sorokat. Szokásos értetlenségükhöz hűen Jézus tanítványai a következő kérdést teszik fel neki: „Ki a legnagyobb a mennyek országában?” (Mt 18,1). A kérdés mögött persze a bűnbeesett ember hamis öntudata, a mások megbecsülésével és a világi hatalommal való túlzott foglalatossága fedezhető fel. Válaszul Jézus odahív egy kisgyermeket, és közéjük – vagyis a legfontosabb helyre, a középpontba – állítja. Mikor ide állítja a gyermeket, a szó szoros értelmében megakadályozza a helyezkedésüket és azt, hogy magukra vonják a figyelmet. A maga ártatlanságában és alázatában a gyermek azt példázza, amit a lelki élet mesterei a valódi ének neveznek, amely képes arra, hogy egyszerűen és közvetlenül magával a valósággal lépjen kapcsolatba. Mindez a hamis énnel áll szemben, amely oly mértékben foglya a megbecsülésnek és a rangnak, hogy csak nehezen, kissé tompítva jut el a valósághoz. Bár a hamis én jellegzetességeit igen hamar elsajátítja, a kicsiny gyermek éppen azzal példázza ezt a lelki éberséget, hogy teljesen bele tud feledkezni a játékba vagy a beszélgetésbe, és a legegyszerűbb dolgokat is így képes szemlélni.

Az ókori világban gyakran előfordult, hogy a kiváló embereket követendő példaként állították mások elé: a hadvezéreket, a vallási vezetőket, a politikai hatalmasságokat stb. Jézus azonban, mikor olyasvalakit állít a legfontosabb helyre, aki nem játszik kiemelkedő szerepet a társadalomban, nem befolyásos személy, és nincsenek kapcsolatai fontos emberekkel, a feje tetejére állítja ezt a hagyományt. A kor szokása szerint a gyermekeknek csendben kellett maradniuk, a hatalmasok pedig kényük-kedvük szerint bánhattak velük. Jézus megfordítja ezt, és azokat mondja a legnagyobbaknak, akiket a társadalom semmibe vesz. Sőt, akik eljutottak a hamis énjüktől a valódiig, azok magát a

nagyságot is teljesen másként értelmezik: „Aki tehát megalázza magát, mint ez a gyermek, az a legnagyobb a mennyek országában” (Mt 18,4).

A fenti vers után következő megjegyzés mély teológiai értelemmel bír: „Aki befogad egy ilyen gyereket a nevemben, engem fogad be” (Mt 18,5). A filippieknek írt levél második fejezetében találjuk azt a ragyogó himnuszt, amelyet Pál a saját céljai szerint alakított át. Az elején Isten Fiának önküresítését idézi emlékezetünkbe, „aki, bár Isten alakjában létezett, nem tartotta Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amelyhez mint zsákmányhoz ragaszkodnia kell, hanem kiüresítette önmagát, szolgai alakot vett fel, és hasonló lett az emberekhez, külsejét tekintve úgy jelent meg, mint egy ember. Megalázta magát, engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig” (Fil 2,6-8). Egy szó, mint száz: a gyermek a maga alázatában, egyszerűségében és szerénységében az isteni Atya isteni Gyermekeének egyfajta ikonikus képe. Jézushoz is úgy juthatunk el tehát, ha belépünk a gyermek lelki terébe, és a szó legteljesebb értelmében „befogadjuk” Őt. Ez az igazság különösen akkor fénylik fel előttünk, ha ugyanezt a történetet Márk evangéliumában is elolvassuk. Mikor a tanítványok arról vitatkoztak, ki a legnagyobb közülük, Jézus ezt mondta: „Ha valaki első akar lenni, legyen a legutolsó, mindenkinek a szolgája” (Mk 9,35). Aztán odahívott egy gyermeket, és karját ellenállhatatlanul emelkedett gesztussal köré fonta, ami egyszerre jelentette azt, hogy átkarolja, védelmezi és példaképként a többiek elé állítja. A történet tanulsága egyértelműen az, hogy aki nem fogadja be, nem védelmezi és nem szereti a gyermeket, sőt, ami még rosszabb, bántalmazza, az a Jézussal való élő kapcsolattól is megfosztja magát.

Mindez pedig arra is magyarázatot ad, miért ennyire szenvedélyes a rögtön ezután következő mondat: „Aki pedig megbotránkoztat egyet e kicsik közül, akik hisznek bennem, jobb volna annak, ha malomkővet kötnének a nyakára és a tenger mélyébe vetnék” (Mt 18,6). Ne felejtsük el, hogy ugyanaz a Jézus mondja ezt, aki alig néhány fejezettel előbb az ellenség szeretetét írta elő! Egy pillanatra sem gondolom, hogy ezzel a korábbi tanítást vetné el, csak a bűn különleges súlyát akarja hangsúlyozni. Nincs még egy bűn – sem a képmutatás, sem a házasságtörés, sem a szegények elhanyagolása –, amelyet Jézus szenvedélyesebben ítélne el: „Jaj a világnak a botrányok miatt! Mert szükséges ugyan, hogy botrányok legyenek, de jaj annak az embernek, aki által a botrány történik. Ha a kezed vagy a lábad megbotránkoztat téged, vágd le és dobd el magadtól! Jobb neked nyomorékon vagy sántán bemenned az életre, mint két kézzel vagy két lábbal az örök tűzre kerülnöd. És ha a szemed botránkoztat meg téged, vágd ki és dobd el magadtól! Jobb neked fél szemmel az életre bemenned, mint két szemmel a gyehenna tüzére kerülnöd” (Mt 18,7-9). Nyilvánvalóan az sem véletlen, hogy mikor elítéli azokat, akik a gyerekekre rontanak, a Gyehennát említi, hiszen az Ószövetség jelentős részében a Gyehenna volt az a hely, ahol gyermekeket áldoztak a bálványoknak.

Ez a rendkívüli rész az angyalok felidézésével végződik: „Vigyázzatok, ne vessetek meg egyet sem e kicsik közül. Mert mondom nektek: angyalaik a mennyekben mindig látják Atyám arcát, aki a mennyekben van” (Mt 18,10). Sokkal több ez jámbor dicsőítés. A gyermekek bántalmazása mögött a gyermekek tárgyiasítása húzódik, mikor – mint fentebb láttuk – pusztán eszközként bánnak velük. Mikor emlékezteti hallgatóit, hogy minden gyermeknek van egy természetfeletti kísérője és védelmezője, aki mély kapcsolatban van Istennel, Jézus azok páratlan méltóságát hangsúlyozza, akiket az akkori és a mostani társadalom egyaránt hajlamos semmibe venni és lenézni. A szexuális visszaélések botrányának legsúlyosabb tragédiája az, hogy azok, akiket arra szenteltek fel, hogy magának Krisztusnak a személyében járjanak el, a lehető legdrámaibb módon éppen azt akadályozzák, hogy az emberek Krisztussal találkozzanak.

HARMADIK FEJEZET

Láttunk már ilyet

Kétségtelen tény, hogy a jelenlegi válság egészen sajátos jelenség. Éppen azért különösen perverz és visszataszító, mert olyan férfiak bántalmaztak nagy számban fiatalokat, akik a felszentelésüknél fogva különösen is arra hivatottak, hogy Krisztushoz váljanak hasonlóvá. Hozzátenném továbbá, hogy ez egyértelműen a legsötétebb pillanat az Egyház történetében az Egyesült Államokban, messze felülmúlva a katolikusok tizenkilencedik századi heves üldöztetését. Ugyanakkor azt is hangsúlyozni szeretném, hogy a jelenlegi sötétséget történelmi távlatokban kell szemlélni. Ha különböző mértékben is, az Egyházban a kezdetektől fogva és fejlődésének minden pontján jelen volt a bűn, a botrány, a korlátoltság, az etikátlan viselkedés és a gonoszság. A legelső keresztény közösségben mutatkozó bajokkal kapcsolatban Szent Pál olyasmit mondott, ami azóta is világossággul szolgál minden korban: „Ez a kincsünk cserépedényben van” (2Kor 4,7). A kincs Krisztus kegyelme, az új élet, amelyhez Jézus halála és feltámadása által jutunk hozzá, a cserépedények pedig azok a súlyos jellembeli fogyatékoságokkal küszködő, gyenge és erkölcsileg kétes emberek, akik befogadták ezt a kegyelmet, és akik arra törekednek, hogy e szerint az új élet szerint éljenek.

Tizennyolc századdal Pál után John Henry Newman, a szenthagyomány egyik legélesebb szemű teológus elméje, ezt az igen meglepő és nagy horderejű megjegyzést teszi: „A kereszténység egész története nem más, mint a bajok és kuszaságok szűnni nem akaró sora. Az egyik század olyan, mint a másik, és akik benne élnek, minden korábbinál rosszabbnak találják. Az Egyház folyton le van gyengülve. ... Mindig úgy tűnik, hogy a vallás vége közelgett el, a szakadása a jövő, az igazság fénye elhomályosul, a követői pedig szétszóródnak. Krisztus ügye mintha mindig a végső haláltusáját vívná.”

Ha pedig azt hinnénk, hogy a papok és püspökök romlottsága csak a mi korunkat jellemzi, az egyháztörténelem egyik legszellemesebb mondatát érdemes emlékezetünkbe idéznünk. Napóleon császárról mondják, hogy mikor találkozott Consalvi bíborossal, VII. Piusz pápa államtitkárával, közölte vele, hogy el fogja pusztítani az Egyházat. A bíboros így vágott vissza: „Ó, kisöreg, azt hiszed, hogy neked majd sikerül, amivel a papok és püspökök évszázadokon át hiába próbálkoztak?” A huszadik század elején a katolikus író Hilaire Belloc szintén fanyar megjegyzést tett az Egyház vezetésének erkölcsi és szellemi színvonalára: „A katolikus egyház olyan intézmény, amelyet isteni természetűnek kell tekintenem, a hitetlenek számára azonban az bizonyítja isteni természetét, hogy egyetlen emberi intézmény sem állna fenn két hétnél tovább, ha ilyen becstelenül és ostobán kormányoznák.”

Elsőéves papnövendékként a legendás chicagói pap, Msgr. Charles Meyer egyháztörténet óráit hallgattam. Természetesen Msgr. Meyer ismertette a legfontosabb eseményeket és időpontokat, továbbá beszélt azokról a hőskről, akik az Egyház életének két évezredében éltek, ugyanakkor sajátos, már-már ördögi élvezettel sorolta a papok, püspökök és pápák számtalan gaztettét és botrányos bűnét. Bevallom, kezdetben sokan megbotránykoztunk a büntettek ezek litániáján, végül azonban Msgr. Meyer kurzusát valódi – jóllehet sajátos – kegyelemnek kezdtem látni. Ezek a sötét történetek egyfajta védőoltásként szolgáltak számunkra. Mikor az egyháztörténet legrosszabb pillanataival ismerkedtünk meg, még világosabban láttuk, hogy Krisztus misztikus testében van valami jó, amely elpusztíthatatlan, és így arra is kevésbé hajlottunk, hogy kétségbeessünk. Ez a fejezet ilyen „védőoltás” kíván lenni olvasóim számára.

Az apostolok fejezetében idilli kép tárul elénk az Ősegyház életéről. Jézus első követői az imádságnak éltek, a szegényeket szolgálták, és a közösség minden tagja az apostolok lába elé helyezte a javait, hogy azokat segíthessék, akik a leginkább rászorulnak. A baj azonban nem sokáig várattott magára. Első levelében, melyet Szent Pál annak az aprócska keresztény gyülekezetnek írt, melyet Korintusban alapított, az egymással viszálykodó és pártokra szakadó Egyházat korholja: „Kloé hozzátartozói ugyanis

azt a hírt hozták felőletek, testvérek, hogy pártokra szakadtatok. ... Talán megoszlott Krisztus?" (1Kor 1,11, 13). Hasonló dologgal találkozunk a rómaiaknak írt levelében is: „Kérlek titeket, testvérek, tartsátok szemmel azokat, akik ellentétben a kapott tanítással széthúzást és botrányt okoznak” (Róm 16,17). Ezekben a legkorábbi keresztény szövegekben súlyos szexuális bűnökről is olvashatunk. Hallgassuk meg, mit mond Pál a korintusiaknak írt első levelében: „Egyébként az a hír járja, hogy paráznaság fordul elő köztetek, mégpedig olyan, amilyen még a pogányok közt sincs, hogy tudniillik valaki apja feleségével él” (1Kor 5,1). És kicsit később ugyanebben a levélben ezt halljuk: „Nem tudjátok, hogy testetek Krisztus tagja? Leválasszam tehát Krisztus tagját, és a feslett nő tagjává tegyem? Isten mentsen!” (1Kor 6,15) A Galatáknak írt levélben pedig ezt az igen figyelemre méltó összefoglalást olvassuk: „A test cselekedetei nyilvánvalók: kicsapongás, tisztátalanság, fajtalanság, bálványimádás, babonaság, ellenségeskedés, viszálykodás, vetélkedés, ... irigykedés, gyilkosság, részegeskedés, tobzódás és ezekhez hasonlók. Mint már előbb mondtam, most ismét kijelentem: Akik ilyeneket művelnek, nem öröklük Isten országát” (Gal 5,19-21). Pál nyilvánvalóan nem sorolta volna fel ezeket a bűnöket, ha nem lettek volna jelen a közösségben.

Ha néhány évszázaddal eltávolodunk Pál korától, a kereszténységen belül jelentkező monasztikus mozgalom hajnalához érkezünk. Remete Szent Antal Keleten és Nursiai Szent Benedek Nyugaton egyaránt menedéket keresett a világ elől, melyet reménytelenül romlottnak tartottak – és azt sem szabad elfelejteni, hogy olyan „világról” van szó, amely elvileg legalábbis keresztény. A fiatal Benedek például annyira megütközött a Rómában tapasztalt erkölcstelenségen, ahova tanulni ment, hogy egy subiacói barlangban keresett oltalmat. Ennek a helynek a magányában kezdte meg a remeteéletet, a bencés mozgalom első szerzetesei pedig azok voltak, akiket az ő aszkéta példája ragadott magával.

Szent Péter hivatalát számos szent és kiváló férfi töltötte be a különböző korokban, de jóval több kétes figura is. A tizedik és a tizenegyedik századot különösen is a pápák romlottsága jellemezte. A történelem legrosszabb pápája minden bizonnyal XII. János volt, aki 955-től 964-ig uralkodott. János erkölcstelensége annyira égbekiáltó volt, hogy a püspökök és bíborosok megpróbálták elmozdítani hivatalából. Az ügyében összehívott zsinaton „szentségtöréssel, simóniával, hamis esküvel, gyilkossággal, házasságtöréssel és vérfertőzéssel” vádolták. János, ahelyett, hogy a vádakkal szemben védekezett volna, kiközösítette vádlóit, és az ítéletet végre is hajtotta rajtuk – az egyiküknek lecsapta a kezét, a másikat megkorbácsolta, a harmadiknak pedig levágta az orrát és a fülét. János pápát közönség közben érte a halál – szélütést kapott, vagy az egyik megsértett vetélytársa ölte meg.

A történelem legrosszabb pápája címre komoly vetélytársa van Jánosnak a tizenegyedik századból, IX. Benedek pápa személyében. A húszas éveiben járó világi ember családja befolyásának és intrikájának köszönhetően lett pápa. Mikor elfoglalta Péter trónját, „nemi erőszakkal, gyilkossággal, vesztegetéssel, házasságtöréssel és szodómiával vádolták.” Egy tizenkilencedik századi történész így jellemzi: „Olyan volt, mintha egy papnak öltözött pokolbéli démon foglalta volna el Péter székét, és gyalázta volna meg arcátlan viselkedésével a vallás szent misztériumait.” Egyik utóda, III. Viktor pápa beszámol róla, hányszor követett el „nemi erőszakot, gyilkosságot és más kimondhatatlanul rossz erőszakos és szodomita cselekedeteket,” majd megállapítja, hogy „mint pápa annyira hitvány, annyira alávaló, annyira utálatos módon viselkedett, hogy a puszta gondolatától is beleremegek.”

Mikor az egyházi vezetők romlottságáról beszélünk, rögtön három irodalmi alak jut az eszünkbe: az egyik a tizenegyedik századból, a másik a tizenötödikből, a harmadik pedig a tizenhatodikból. Dante Alighierire, az *Isteni színjáték* szerzőjére, Geoffrey Chaucerre, a *Canterbury mesék* szerzőjére és Rotterdami Erasmusra, *A balgaság dicsérete* szerzőjére gondolok. Mindegyik remekmű, és mindegyikből magával ragadó, mély mondanivalót hordozó világ tárul elénk. Mindegyik egyértelműen rámutat továbbá a papság túlságosan is nagy részének ostobaságára és erkölcsi szétesésére. Gondoljunk csak arra, hogy Dante számos papot, püspököt, bíborost és pápát a pokol alsóbb köreibbe helyez, vagy hogy Chaucer milyen remekül pellengérezi ki a papokat *A búcsúúrus*

meséjében, vagy hogyan gúnyolódik Erasmus a papok önelégültségén és kétszínűségén. Mindhárom szerző – fontos megjegyeznünk! – jámbor hívő volt, ugyanakkor mindhárman igen szívesen tették szóvá, ha az egyházi vezetők nem felelnek meg a hivatásuknak.

A tizenhatodik század elején volt egy pápa, aki annyira züllött volt erkölcsileg, hogy neve az intézményes romlás szinonimájává vált. Rodrigo Borgiára gondolok, aki VI. Sándor néven foglalta el a pápai trónt. Papi pályafutása alatt, amikor is hivatalosan cölibátusra volt kötelezve, számtalan szeretője volt, akiktől legalább tíz törvénytelen gyermeke született, kettő közülük a pápasága alatt. A simónia (egyházi hivatalok pénzért történő vásárlása) és a nepotizmus (a családtagok előnyben részesítése tisztességtelen módon) sajátosan papi bűne az Egyház szolgálatában töltött évei alatt mindvégig jellemezte. A többi reneszánsz pápához hasonlóan Sándor is könyörtelen hadvezér volt, aki egész Itáliában háborúzott. 1503-ban bekövetkezett halálát – találó módon – a borába csöpögtetett mérge okozta. Sándor harmadik utóda a kiváló firenzei humanista Lorenzo de' Medici fia volt, aki megválasztása után a X. Leó nevet vette fel. A feslett erkölcsű, érzéki Leó szerette a finom ételeket, a kitűnő bort, a díszbenedeket, a tivornyázást és mindenekelőtt a vadászatot. Akkor is a maga szórakozásaival és banális mulatságaival volt elfoglalva, amikor az Egyház a reformáció okozta válsággal küszködött. Mikor megválasztották, állítólag ezt mondta: „Ha Isten úgy látta jónak, hogy minket tegyen meg pápává, akkor élvezzük jól ki az alkalmat.”

Ebben a fejezetben, ahol az Egyházban tapasztalható erkölcsi romlással foglalkozunk, nyilván bővebben is szólhatnánk, most azonban csak egyetlen további esetet említenék, mivel az annyira egybecseng a jelenlegi válsággal. Abban a hírhedt tizenegyedik században, amikor a pápaság oly rossz hírbe keveredett, a fiatalok papok általi megrontása is burjánzott. Az az ember, aki mindenkinél jobban rávilágított erre a helyzetre, és határozottan felemelte a szavát ellene, Damiani Szent Péter volt. 1049-ben Péter, az umbriai kolostor házfőnöke levelet írt IX. Leó pápának, melyben elpanaszolta neki a papság körében tapasztalható mély erkölcsi romlást. Keresetlen szavakkal rögtön rá is tér a tárgyra: „A szodómia mocskos rákfenéje vészesen terjed a papság körében, és mint egy vadállat szabadon Őrjöng Krisztus nyájában.”

A „szodómián” Damiani Péter a homoszexuális viselkedés néhány fajtáját értette, mindenekelőtt azonban az nyugtalanította, hogy az idősebb papok fiatal fiúkra vadásztak, a szerzetesi előljárók pedig, akik tudtak ezekről a botrányokról, nem törődtek velük, és semmit sem tettek azért, hogy véget vessenek nekik. Az elkövető papok – mondta – ráadásul olyan gyóntatókat választottak, akik megértők voltak velük szemben, bagatellizálták a bűnt, és csak könnyű elégtételt adtak. Hozzájuk is volt néhány keresetlen szava: „Hallgassatok ide, ti, klerikusok és papok mihaszna előljárói! Akkor is hallgassatok meg, ha biztosak vagytok magatokban, és reszketve gondoljatok arra, hogy mások bűnében ti is együttműködtök. Azokra gondolok, akik szemet hunynak a rájuk bízottak bűnei felett, akiket pedig meg kellene fenyíteniük, és akik meggondolatlan hallgatásukkal jóváhagyják a bűnt.” A legmaróbb gúnyt azonban – és milyen aktuálisak ma is a szavai! – azoknak a püspököknek tartogatja, akik fiatal papokkal és papnövendékekkel kezdtek ki: „Mily alávaló cselekedet ez, melyet keservesen meg kell siratni! Ha azok, akik zöld utat adnak ezeknek a gonosztevőknek, halált érdemelnek, mi lehet a méltó büntetése azoknak, akik saját lelki fiaikkal követik el ezeket a velejéig undorító tetteket?” A lelkiatyaság vezérmetaforájára építve Damiani Szent Péter megállapítja, hogy ez a visszaélés egyfajta „lelki vérfertőzésnek” felel meg, amikor is az apa a saját gyermekeit bántalmazza szexuálisan. Ahogy ezt az ezer évvel ezelőtti, szívből fakadó kiáltást olvasom, ugyanazt a jogos haragot, ugyanazt a lelki csalódottságot, ugyanazt az egzisztenciális szomorúságot érzem, amellyel sok katolikusban ma is találkozom.

Ez a történelmi áttekintés semmiképpen sem kíván mentségül, még kevésbé igazolásul szolgálni arra az erkölcstelenségre, amelyet ma az Egyházban láthatunk, csak tágabb kontextusba helyezi mindazt, amit egyébként hajlamosak lennénk minden eddiginél szörnyűbbnek látni. Láttunk már ilyet, és azt is túléltek. Az utolsó fejezetben bővebben is kifejttem ezt, a válság ideje azonban nem

az a pillanat, amikor elhagyhatjuk az Egyházat, hanem az a pillanat, amikor maradnunk kell és küzdenünk – pontosan úgy, ahogyan azt annak idején Damiani Szent Péter tette.

NEGYEDIK FEJEZET

Miért maradjunk?

János evangéliumának hatodik fejezetében van egy kulcsfontosságú jelenet. Mikor nem tudják elfogadni, amit az Úr az Oltáriszentségről mond, a legtöbb tanítvány szakít vele: „Ettől kezdve tanítványai közül sokan visszahúzódtak, s többé nem jártak vele.” Mikor belső köréhez, legbuzgóbb apostolainak kicsiny csapatához fordul, Jézus egyszerűen és kissé szomorkásan megkérdezi tőlük: „Ti is el akartok menni?” Ahogy Jézus a válaszra várt, a keresztény mozgalom egész jövője forgott kockán. Végül Péter szólalt meg: „Uram, kihez mennénk? Tiéd az örök életet adó tanítás” (Jn 6,66-68). Ma nyilván más a kontextus, az alapelv azonban mit sem változott: ha Jézusban az örök életet, az üdvösséget, a szívünk legmélyebb vágyaira adható választ találtuk meg, akkor bármilyen nehézre forduljon is a helyzet, és bármennyi társunk lemorzsolódjon is, nekünk maradnunk kell.

Mint láttuk, Pál cserépedényben lévő kincsről beszél. Nem hiszem, hogy bárki, aki eddig eljutott a könyv olvasásával, kételkedne benne, hogy ismerem a cserépedények törékenységet és kiszolgáltatottságát. Ha körülnézünk magunk körül, látjuk. Ha a Szentírás tanúságát idézzük fel, napnál világosabb. Ha az Egyház történelmének húsz évszázadát vesszük górcső alá, nyomban a szemünkbe tűnik. A kincs azonban továbbra is ott van. És pontosan a kincs miatt maradunk.

A negyedik században Szent Ágoston a donatistákkal hadakozott. Olyan keresztények voltak ezek, akik szerint azok a papok és püspökök, akik az üldöztetéskor elhagyták az Egyházat, később azonban visszatértek, méltatlanná váltak a szentségek kiszolgáltatására. Miután megérezte, hogy az Egyház feddhetetlensége forog kockán, Ágoston ékesszólóan adott hangot tiltakozásának, hangsúlyozva, hogy a szentségek akkor is érvényesek maradnak, ha a kiszolgáltatói méltatlanok. Az Egyház eme kiváló tanítója egy pillanatra sem tagadta a szóban forgó erkölcsi vétség súlyát, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a szentség által közvetített kegyelem a szentség kiszolgáltatójának bűne ellenére is megmarad.

E rövid fejezetben a kincset szeretném bemutatni, amely nem más, mint Krisztus élete, melyben az Egyházban és az Egyház által részesedünk. Kimerítő teológiai elemzésre természetesen nem vállalkozhatok, inkább egyfajta himnuszt, költeményt szeretnék zengen róla. Mélyen el kell gondolkodnunk a mai Egyházban tapasztalható erkölcsi romlásokon, ugyanakkor mindazt a szépséget, igazságot és szentséget is észre kell vennünk, amely ugyanebben az Egyházban vár ránk. Az összes cserépedény törékeny, és több rípiyára is törött, mi azonban nem a cserépedények miatt maradunk, hanem a kincs miatt.

Mielőtt e fejezet lényegére rátérnék, hadd jegyezzek meg valamit egészen őszintén: soha sincs okunk rá, hogy otthagyjuk az Egyházat. Soha. Van okunk bírálni az egyházi embereket? Rengeteg. Van elfogadható okunk haragudni az egyházi vezetők romlottságára, butaságára, karrierizmusára, kegyetlenségére, pénzsóvárságára és szexuális bűneire? Naná! De van olyan ok, amely miatt el kellene fordulnunk Krisztus kegyelmétől, amelyben az örök életünk van? Nincs. Soha, semmilyen körülmények között.

A kincs első dimenziója, amelyről beszélni szeretnék, az, hogy az Egyház Istenről beszél. Senki sem fog meglepődni azon, ha kijelentem, hogy olyan korban élünk, legalábbis Nyugaton, amikor a kereszténységgel való szakítás drámai méreteket ölt. A kultúra írott történelmében először fordul elő, hogy a népesség igen nagy része nyíltan vagy ki nem mondva tagadja Isten létét, és úgy tesz, mintha az emberi élet kiteljesedését a világ javai és tapasztalatai is biztosíthatnák. Ötven évvel ezelőtt gyakorlatilag senki sem gondolta volna ezt, a nyugati országokban sem, most pedig emberek tömegei, főként a fiatalok, tartják magától értetődőnek. Ez a közömbösség pedig jóvátehetetlen károkat okoz, mivel a szívünk – amint arra Szent Ágoston réges-rég rámutatott – Istenre van teremtve, és egészen addig nyugtalan, amíg meg nem nyugszik benne. A legjobb bizonyítéka ennek az, hogy semmi ezen a világon – sem a pénz, sem a szex, sem az élvezet, sem a hatalom, sem mások megbecsülése – nem képes maradéktalanul betölteni a lélek vágyát. C.S. Lewis pedig megállapítja, hogy éppen életünk *legjobb* pillanataiban döbbenünk rá legfájdalmasabban erre az igazságra, akkor, amikor a legdélgettebb földi álmunkat is megvalósítottuk, és mégis elégedetlenek maradunk. Keresztes

Szent János a szív határtalan vágyait végtelenül mély barlangokhoz hasonlította. Bármennyi véges dolgot hajgálunk is beléjük, soha nem fognak megtelni. Lelkünk – ahogy a zsoltáros fogalmaz – csak a végtelen Istenben nyugszik meg.

A krónikus depresszió egyik oka, mely oly sok mai embert gyötör, nyilvánvalóan az, hogy ezt a transzcendens vonatkoztatási pontot elvesztették. Charles Taylor filozófus „individualizált én”-ről beszél, ami azt jelenti, hogy az én önmagába zárul, és elszakad minden olyan kapcsolatától, amely azokhoz a dolgokhoz fűzné, amelyek túl vannak ezen a világon. Az emberi lélek számára egyszerűen halálos, ha ezen a szűk helyen él. Olyan, mintha egy sasmadarat apró kalitkába zárnánk. Az Egyház sok-sok hibája ellenére Istenről beszél, a transzcendens misztériumról, arról, ami a szív legforróbb vágyát képes betölteni, a végső valóságról, ez pedig – különösen napjainkban – olyan, mint víz a sivatagban. A katolikus szülőknek, akik jogosan aggódnak fiaik és leányaik miatt, akik az elvilágiasodás és a materializmus mocsarában fuldokolnak, ezt mondom: „Ne hagyjátok el az Egyházat, amely egyike társadalmunk azon kevés intézményeinek, amelyek még beszélnek Istenről gyermekeiteknek!” Mind a magaskultúrát, mind a tömegkultúrát egyre inkább a vallástalan ideológia jellemzi, az egyetemeken pedig az agresszív ateizmus a meghatározó magatartás. Maradjatok meg az Egyházban, mivel az képes megmutatni az éhes léleknek a helyes irányt!

A kincs második szempontja a következő: az Egyház Jézus Krisztus misztikus teste. Ősi hitünk szerint Jézus nem csupán egy a többi próféta közül, és nem is pusztán olyasvalaki, aki Isten nevében szól, hanem „Isten az Istentől, világosság a világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől.” Benne két természet – az isteni és az emberi – egyesül. Bár ez utóbbi megfogalmazás kissé elvontnak hangozhat, olyan alapvető igazságot fejez ki, amely egész emberi létünk szempontjából döntő fontosságú, azt tudniillik, hogy Jézusban az istenség és az emberség összeér egymással. Úgy is mondhatnánk, hogy a szív sóvárgó vágya – a Istennel való egység – Jézus személyében teljesen megvalósul. Amire az Ószövetségben Izrael a szent templom, a próféták igehirdetése, a törvény és a szövetség által törekedett – az Istennel való valódi kiengesztelődésre –, az Jézusban beteljesült. Ő a hűséges Isten, aki végül teljesen egy lesz a hűséges Izraellel, és így az emberi nemet is üdvözíti. Az „üdvözítő”-nek megfelelő angol szó, a *saviour* a latin *salus*ból ered, ami egészséget jelent. Isten Jézus tökéletes emberségével nyújt enyhülést a beteg emberiségnek és gyógyítja meg azt. Mily csodálatosan példázzák mindezt Jézus hatalmas tettei, mikor visszaadja a vakoknak a látást, a süketeknek a hallást, a bénáknak a járást és a halottaknak az életet!

És Jézus nem pusztán úgy tanít, mint egy a bölcs tanítók közül, hanem mint az emberi szavakban megtestesülő és emberi hangon megszólaló isteni Igazság. Mikor tehát Őt halljuk, elménk homálya, mely maga is a bűn következménye, kitisztul, az önzésből fakadó szokásaink, hajlamaink és látásmódunk pedig megváltozik. Márk evangéliuma szerint Jézus nyilvános működése kezdetén mindössze annyit mond, hogy *metanoiete*, amit általában a következőképpen fordítanak: „tartsatok bűnbánatot” (Mk 1,15). A kifejezés szó szerinti jelentése azonban ez: „térjetez más felismerésre”. Szent Pál pedig arra buzdítja az első keresztyényeket, hogy „ugyanazt a lelkiületet ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban volt” (Fil 2,5). Ahogy a juhok buzgón követik a pásztor hangját, úgy a férfiak és nők is az igehirdető Jézus hangját követték minden korban. Az utolsó vacsora számos ikonikus ábrázolásában Szent János, a szeretett tanítvány oly módon hajol Jézus keblére, hogy a feje éppen a mester feje alá kerül. Azt akarják kifejezni ezzel, hogy mivel oly sok éven át hallgatta Jézust, ugyanabból a szemszögből szemléli a világot, és ugyanúgy gondolkodik, mint Mestere.

Élete tetőpontján Jézus a rómaiak keresztjén – egy tökéletesen kitalált kínzóeszközön – halt meg. Miért végezte így? Látnunk kell, hogy az evangéliumok következetesen úgy mutatják be Jézust, mint harcost és királyt. Krisztus életének első pillanatától kezdve ellenállást vált ki, hiszen azt halljuk, hogy Heródes el akarja törölni a föld színéről, és egész Jeruzsálem reszket a félelemtől, mikor tudomást szerez róla. Nyilvános működésének kezdetétől színre lépnek ellenségei, hogy találkozzanak vele: a gonosz szellemek felismerik és világgá kiáltják, hogy kicsoda, az írástudók és a farizeusok – a

vallási berendezkedés hivatalos Őrei – egymással összejátszva alázzák meg és ölik meg, a hétköznapi emberek pedig bolondnak, részegesnek és bajkeverőnek tartják. Ő azonban harcol – nem a világ fegyvereivel és nem a világi uralkodók stratégiái szerint, hanem együttérzéssel, megbocsátással, szelíden, annak jellemzőivel, amit Ő „Isten országának” nevez, vagyis úgy, ahogy maga Isten rendezi el a dolgokat.

A harc, mely Isten országa és aközött folyik, amit János evangéliuma „a világnak” nevez, elkerülhetetlenül tetőpontra hágott. Alig egy héttel a halála előtt Jézus királyként vonul be Jeruzsálembe, ahogyan azt Zakariás próféta megjövendölte, és ujjongó tömeg fogadja. Mikor azonban a templomban felfordulást okoz, ítéletet vonva Izrael legszentebb helyére, bűsz ellenállást vált ki mind a zsidó, mind a római elit részéről – az előbbi istenkáromlással, az utóbbi lázítással vádolja. Úton a halál felé ostobasággal, intézményes igazságtalansággal, gyűlölettel, kegyetlenséggel, árulással, tagadással, bűnbakképzéssel és megdöbbenő mértékű erőszakkal találkozik. Mikor gyötrelmes fájdalmak közepette, barátaitól elhagyatva a kereszten függ, a testi és lelki fájdalom tetőpontján így kiált fel: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?” (Mt 27,46). A kereszténység szédületes igénye ma is az, hogy ebben az alakban nemcsak egy igazságtalanul megvádolt embert, nem pusztán egy hősiest vértanút kell látnunk, hanem magát Istent, aki az Istentől való elhagyatottság határáig ment el. Ebben a lelki sötétségben így imádkozik: „Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mit tesznek” (Lk 23,34). A túlradó isteni irgalom ekkor mindazt a rosszat elnyeli, amely a világban található, és ezzel megtöri a bűn hatalmát.

De mitől vagyunk annyira biztosak abban, hogy ez a történet nem pusztán egy tragikusan végződő hősi elbeszélés? Attól, ami a borzasztó kivégzést követő harmadik napon történt. Mikor néhány tanítványa vasárnap hajnalban a sírhoz ment, nem találták az Úr testét. Míg a történetek jelentésén töprengtek, megjelent nekik. Nem kísértetet, nem is képzeletviláguk szüleményét látták, hanem Őt magát. Ugyanaz a Jézus, akit ismertek, akivel együtt ettek és ittak, aki igehirdetésével elkápráztatta őket, és meggyógyította őket betegségeikből, aki velük együtt járt Galilea és Júdea utcáit – ugyanaz a Jézus élt és jelent meg nekik! Sok kortársuk, akikre hatott a görög filozófiai hagyomány, hitt a lélek halhatatlanságában, az első keresztények azonban nem Jézus lelkének mennybemeneteléről beszéltek. Sok korabeli zsidó hitt abban, hogy a halottak teste az idők végén fel fog támadni, az első keresztények azonban nem arról az egyetemes feltámadásról beszéltek, amelyre az idők végén kerül sor. Ők barátjuk és Uruk testi feltámadásáról és megdicsőüléséről beszéltek, amely most ment végbe. Ez pedig azt jelentette, hogy minden megváltozott. A régi világ véget ért, mivel most már tudták, hogy Isten szeretete erősebb a gyűlöletnél, a kegyetlenségénél, az igazságtalanságnál és az erőszaknál. Ennél csodálatosabb és megrendítőbb csak az volt, hogy maga a halál is vereséget szenvedett. Ami az ember egész életére mindig is sötét árnyként telepedett, ami a kezdetektől fogva nem hagyta nyugodni az emberi nemet, és amit a történelem összes zsarnoka arra használt fel, hogy megfélemlítse és manipulálja alattvalóit, az most legyőzött ellenség volt.

Ez pedig arra is magyarázatot ad, miért viszonyultak olyan furcsán Jézus keresztjéhez. A rómaiak keresztje arra szolgált, hogy megfélemlítse a népet, és meghódolásra készítse. Ha nem engedelmessé váltak nekünk – mondták a római politikai vezetők –, akkor meztelenül felakasztunk titeket egy olyan alkalmatosságra, amely garantálja, hogy lassan, fájdalmasan és igen megalázó módon haltok meg. Egyáltalán nem véletlen tehát, hogy a hatóságok a legfrekvenciáltabb köztereken állították fel a keresztek, hiszen azt szerették volna, hogy minél többen lássák őket. Ha valami megtestesítette a romlott világ terrorját, kegyetlenségét és erőszakját, akkor az éppen ez a szörnyűség volt. Az első keresztények azonban – oly módon, hogy azt hallgatóik az Őrütséggel határosnak vélték – nagyra tartották a keresztet, beszéltek róla és ünnepelték. Ki ne emlékeznék Szent Pál különös mondatára: „Elhatároztam ugyanis, hogy nem akarok másról tudni köztetek, csak Jézus Krisztusról, a megfeszítettéről” (1Kor 2,2). Olyan ez, mintha ma valaki kijelentené, hogy igehirdetésében kizárólag egy méreginjekcióval kivégzett bűnözőről szeretne beszélni. Csak azért

tehettek így, mert mindenestül meg voltak győződve róla, hogy a feltámadás megfosztotta hatalmától a keresztet és mindazt, amit az jelentett, továbbá a torz világot, amely azt lehetővé tette. Ekként gúnyolódtak vele: „Azt hiszitek, hogy ettől megijedünk? Isten hatalmasabb nála!”

Jól összefoglalja ezt az a mondat, amely gyakran hagyta el Szent Pál ajkát, és a leveleiben is gyakran megjelenik: „Jézus Krisztus az Úr” (Fil 2,11). A kor és a hely kultúrája szerint a császár volt az Úr, vagyis az, akinek az ember végső soron hűséggel tartozik. A feltámadott Jézus első követői azonban tudták, hogy a feltámadás megrendítette a császár és valamennyi későbbi kollégája és követője felsőbbtségét. Mostantól mindenekelőtt Jézushoz kell hűségesnek lenni, akit a császár megölt, de akit Isten feltámasztott. Nincs mit csodálkoznunk tehát azon sem, hogy Máté elbeszélése szerint Jézus halálát földrengés kísérte, hiszen Krisztus keresztje valóban felforgatta a régi rendet. És milyen finom iróniával meséli el János, hogy Poncius Pilátus, a császár palesztinai helytartója a következő feliratot erősítette Jézus keresztjére, amelyet ugyan gúnynak szánt, végül azonban nyílt állásfoglalás lett belőle: „A názáreti Jézus, a zsidók királya” (Jn 19,19).

Alig néhány bekezdéssel előbb említettem, hogy az Egyházat Krisztus misztikus testének nevezik. Ez a jellemzés azt sugallja, hogy az Egyház nem Jézus Krisztus egyfajta klubja, ahol hasonló gondolkodású emberek jönnek össze, hogy megemlékezzenek egy távoli történelmi alak életéről és műveiről, ahogyan azt például a Nemzetközi Churchill Társaság teszi. Az Egyház élő szervezet, nem pedig emberi szerveződés. Akik beoltattak Jézus Krisztusba, azok a szem, a fül, a kéz, a láb és a szív, amelyn keresztül Jézus folytatja a világban jó értelemben vett felforgató és újjáteremtő művét.

Ez pedig a kincs harmadik szempontjához, a Szentlélekhez vezet el minket. A feltámadott Krisztus első követői érezték, hogy a Úr Lelke vett bennük lakást, aki felvidította lelküket, bátorította őket, szavaikban és cselekedeteikben pedig vezette őket. Az Apostolok Cselekedeteiben azt halljuk, hogy a mennybe felment Jézus elküldte az Egyháznak a Lelket. Soha nem szabad azt gondolnunk, hogy a mennybemenetellel Jézus búcsút vesz tőlünk, hanem inkább – mint a főparancsnok a csatatéren – olyan helyzetet vesz föl, ahonnan irányítani tudja Egyháza műveleteit. Ugyanez a Szentlélek tölti el erővel és energiával a misztikus testet az Egyház egész történelme során.

És most, hogy a Szentlélekről beszéltünk, a kincs negyedik dimenziójára is rátérhetünk: a Szentháromság különös tanára, amely az egy Istent három személy egységeként tárja elénk. Tudom, hogy ez a nyelvezet vagy reménytelenül elvontnak, vagy zavarosnak tűnhet, holott olyan igazságot mond ki, amely központi jelentőségű az üdvösségünk szempontjából. Az Atya egyszülött Fiát küldte el a világba, hogy az Istentől való elhagyatottság legvégső határait is megismerje, majd a Szentlélekben ismét magához emelte a Fiút. Mikor azonban visszatért az Atyához, a Fiú mindazokat magával vitte – legalábbis elvi lehetőségként –, akiket alászállásával elért. Megváltásunk és üdvösségünk pontosan annak köszönhető, hogy a szeretet nagyszerű tetteivel Isten hozzáférhetővé tette magát számunkra, az Atya és a Fiú pedig a Szentlélekben gyűjt egybe minket. Isten szeretetének ez a külső megnyilvánulása az Egyház tanítása szerint azokra a még ennél is fontosabb kapcsolatokra mutat rá, amelyek Isten belső életét jellemzik. Az Atya öröktől fogva mondja ki a Fiút, aki az Atya tökéletes képe. A Fiú és az Atya egymásra néz, és egymásba szeret. A szeretet, amelyet ki-be lehelnek, a Szentlélek, latinul *Spiritus Sanctus*, ami szó szerint „szent leheletet” jelent. A Szentháromság tana tehát – ahogy azt G.K. Chesterton megjegyezte – nem más, mint a teológiailag pontos kifejtése annak, hogy Isten a szeretet. Abban az egységben, amely maga Isten, megkülönböztethetjük egymástól azt, aki szeret (az Atya), azt, akit szeretnek (a Fiú) és a szeretetet, amelyben együtt részesednek (a Szentlélek). Csaknem az összes vallás és vallásfilozófia egyetért azzal, hogy Isten szeret, vagy hogy a szeretet Isten egyik tulajdonsága, azzal a különös tétellel azonban, hogy Isten maga a szeretet, csak a kereszténységben találkozunk. Az Egyház ezt az igazságot hirdeti a világnak: a végső valóság a szeretet. El sem tudnánk képzelni fontosabb üzenetet ennél, különösen napjainkban.

Krisztus élete, amelyről beszéltünk, az Egyház tanítása szerint a szentségeken keresztül ér el hozzánk, és ezzel el is érkezünk a kincs ötödik jellegzetességéhez. A keresztség, a bérmálkozás és az

Oltáriszentség beavat minket az életbe, a házasság és az egyházi rend pedig ugyanezen élet missziós irányát adja meg. Ha elvesz az élet, a gyónás és a betegek szentségében nyerhetjük vissza. Ahogy a test ételre és italra szorul, úgy a lélek sem tud megenni a szentségek nélkül. Aquinói Tamás pedig azt mondja, hogy bár az összes szentségben benne van Jézus ereje, az Oltáriszentségben maga Jézus van jelen. Mikor szentáldozáshoz járulunk, az egész Krisztust vesszük magunkhoz – a testét, a véré, a lelkét és az istenségét –, és így a szó szoros értelmében hozzá válunk hasonlónak. E nagy szentség által krisztusiak, halhatatlanok és isteniek leszünk, készek arra, hogy odafönn Istennel éljünk. Szent Ágoston pedig tisztázza – amint azt fentebb láttuk –, hogy az Oltáriszentség érvényességét semmilyen módon nem befolyásolja az átváltoztatást végző pap erkölcstelensége. Hadd mondjam ki tehát kertelés nélkül: az Eucharisztia a legfontosabb ok, amiért hűségeseknek kell maradnunk az Egyházhhoz. Sehol máshol nem található, a papok és a püspökök erkölcstelensége pedig semmilyen módon nem érinti.

Akik Jézus Krisztust öltötték magukra, akik a szentségek által az isteni életben részesültek, akikben a Szentlélek lakozik, akik mindenestül a szentháromságos szeretethez váltak hasonlónak, azokat szenteknek nevezzük. Az Egyház célja nem egyéb, mint hogy szenteket teremjen, és a kincs harmadik dimenziója is a szentekhez vezet el minket. Még ha ma az Egyházban émelyítő erkölcsi romlást látunk is magunk körül, és a múltba tekintve is az egyházi vezetők erkölcstelenségének tengernyi példájával találkozunk, soha nem szabad megfeledkeznünk a szentekről, akik minden korban jelen vannak, és a mai világban is munkálkodnak. A szentek fénye ragyog a sötétségben.

Eszünkbe juthat Szent Pál, aki az egész világot körbeszáguldotta, hogy Jézus királyságát hirdesse, és aki mindennél ékeőbb szavakkal írt Uráról. Gondolhatunk Szent Polikárra, Sebestyénre, Felicitászra, Perpétuára, Lúciára és Ágnesre, akik mind az életükkel tettek tanúságot Krisztusról. Emlékezetünkbe idézhetjük Szent Ferencet, Szegénység Úrnő trubadúrját, aki – mindenestül Isten gondviselésére hagyatkozva – forradalmasította a középkor Európáját. Elmélkedhetünk Sziénai Szent Katalin példáján, aki misztikus látomásában a mennyországot pillantotta meg, itt, a földön pedig a legszegényebbek sebeit látta el. Magasztalhatjuk Xavéri Szent Ferencet, aki óceánokon kelt át, hogy azoknak hirdesse az evangéliumot, akik soha nem hallottak Krisztusról. Gondolhatunk Szalézi Szent Ferencre, aki megmutatta, miként szentelhetjük meg az élet leghétköznapibb dolgait, és tisztelettel adózhatunk Claver Szent Péternek, aki oly odaadóan szolgálta az Újvilágba érkező afrikai foglyokat, hogy „a rabszolgák rabszolgájának” nevezték. Dicsérhetjük Molokai Szent Damjánt, aki önként jelentkezett, hogy Hawaiiiban a leprásokkal foglalkozzon, tudva tudván, hogy soha nem fog élve eljönni a szigetükről. Megemlékezhetünk a viszonylag jómódú iskolában tanító Kalkuttai Szent Terézről, aki a világ legrosszabb nyomornegyedébe ment el, hogy a szegények legszegényebbein segítsen, és felidézhetjük Szent II. János Pál pápa alakját, aki fiatalként mind a náciizmus, mind a kommunizmus borzalmaival túlélte, majd mint pápa egy erkölcstelen politikai rendszert rombolt le, nem győztes hadvezérként, hanem az evangélium erejével.

A szentek között találjuk a zseniális Aquinói Tamást és a tanulási nehézségekkel küszködő Vianney Szent Jánost; a vagyonos Morus Tamást és a koldusszegény Labre Benedek Józsefet; a harcos Jeanne d'Arc-ot és a pacifista Nereust és Achilleust; a misztikus Keresztes Jánost és a társadalomjobbító Oscar Romerót; IX. Lajos királyt és André Bessette-t, az alázatos portást; a kilencvenedik életévét betöltő John Henry Newmant és a gyermekkorában meghalt Savio Domonkost; Lisieux-i Terézt, aki egész szerzetesi életét egy Isten háta mögötti város picinyke kolostorában töltötte, és Cabrini Franciskát, aki óceánokon kelt át és földrészeket járt be; Loyolai Ignácot, aki járni is alig tudott, és Frassati Péter Györgyöt, kinek kedvenc hobbija a hegymászás volt. A közös bennük az, hogy mindegyik szent a maga egészen sajátos módján Isten szépségéből és tökéletességéből tár fel valamit. Minthogy egyetlen szent sem képes arra, hogy Isten végtelen szentségét maradéktalanul kifejezze, Isten úgy teremt szenteket, ahogyan növényeket, állatokat és csillagokat: buján, túláradó mértékben, elképesztő sokszínűségben. Az egyetlen dolog persze, amely minden szentet jellemez, az, hogy

mindannyian Krisztus barátai, és ezért van az, hogy mi, akik igyekszünk elmélyíteni barátságunkat az Úrral, ilyen mély közösséget érzünk velük. Bár a kultúránk, a személyiségünk és bizonyos esetekben az idő óceánja választ el minket a szentektől, abban mindannyian egyek vagyunk velük, hogy ugyanaz a legjobb barátunk. Ez az egyik döntő oka annak, hogy az Egyházban maradunk. Bár a jóég tudja, hogy az Egyház legfelsőbb vezetői között is hány olyan ember van, akitől mi sem áll távolabb, mint az életszentség, utunkon továbbra is a szentek a világítótornyok, a példaképeink és a társaink.

Alig egy héttel azelőtt, hogy ezeket a szavakat papírra vettem, egy országos szintű felmérés kimutatta, hogy a botrányok nyomán a katolikusok 37%-a gondolkodik komolyan azon, hogy kilép az Egyházból. A csalódást és haragot megértem, ugyanakkor remélem, hogy ebből a fejezetből az is egyértelműen kiderül, hogy ezt a lépést nem tartom indokoltnak. Végül is nem azért vagyunk katolikusok, mert a vezetőink hibátlanok, hanem azért, mert a katolikus hit igazságai meggyőzőek és szépek. Azért vagyunk katolikusok, mert az Egyház a szentháromságos Istenről beszél, aki maga a szeretet; Jézusról, az Úrról, akit keresztre feszítettek, és feltámadt a halottak közül; a Szentlélekről, aki minden korban lelkesíti Krisztus követőit; a szentségekről, amelyek Krisztus életét közvetítik számunkra; és a szentekről, akik a lelki rendben a mi barátaink. Ez a kincs, és ezért maradunk.

ÖTÖDIK FEJEZET

A továbbvezető út

Az ördög – együttműködve sok egyházi vezetővel – mesterművet alkotott, sok katolikus pedig érthető módon dühös, sőt, olykor már-már a reményt is feladja. Úgy látszik, a katolikus egyház túlságosan romlott, túlságosan lejáratta magát, túlságosan erkölcstelen és korlátolt. A Szentírás ugyanakkor elég pontosan rávilágít arra a dinamikára, amely miatt ez a probléma egyáltalán előállt. Az Egyház története arról tanúskodik, hogy rosszabb helyzetben is voltunk már, és azt is túléljük, és hogy a túlságosan is emberi cserépedények, amelyekben Krisztus kegyelme található, végül is nem bizonyulnak ezen kegyelem akadályának. Ha mindezt el tudod fogadni, akkor arra is készen állsz, hogy elgondolkodj a továbbvezető úton. Ha olykor továbbra is megkísért a kilépés lehetősége, meggyőződted róla, hogy helyesebb maradni és küzdeni, különösen az áldozatok miatt. Ebben a záró fejezetben ezt a jó értelemben vett harcot szeretném bemutatni.

Az első szükséges, de nem elégséges lépés az, hogy komoly intézményi reformokat kell megvalósítani. És itt egyértelműen le szeretném szögezni, milyen sok helyes dolgot tett az Egyház már eddig is e tekintetben. Mikor ez a súlyos tragédia először tört ki 2002-ben, az Egyesült Államok püspökei az éves tavaszi összejövetelüket tartották Dallasban. E döntő fontosságú megbeszélésen egy sor protokollt fogadtak el arra vonatkozóan, hogy miként kell kezelni a katolikus papok által elkövetett szexuális visszaéléseket. A Gyermek és fiatalok védelmét szolgáló charta (Charter for the Protection of Children and Young People) teljes szövege elérhető az interneten, itt csak néhány olyan elemre szeretnék rámutatni, amely fontos a témánk szempontjából. Először is, a püspökök úgy döntöttek, hogy a kiskorúak ellen elkövetett szexuális visszaéléseket zéró toleranciával kell kezelni. Az Egyház vezetői évtizedeken át mindössze olyan bűnnek tekintették ezt a magatartást, amelyre az imádság, a lelkivezetés és talán egy hosszabb lelkigyakorlat a megoldás. Miután pedig felismerték, mennyire megbízhatatlan ez a módszer, egyfajta pszichodinamikus értelmezési keretet fogadtak el, és arra jutottak, hogy gyógykezelésre és a pszichológiai terápia más formáira van szükség. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a hetvenes és nyolcvanas években sok püspök azután helyezte át az elkövető papokat, hogy a pszichológiai tanácsadók kijelentették, hogy ezek a férfiak alkalmasak a szolgálatra. A kor divatos értelmezésének fényében ezek a döntések védhetőnek tűntek. Az a zűrzavar és felfordulás azonban, amely 2002-ben tört ki, rámutatott arra, hogy az efféle terápia sem tudja végleg „megoldani” a szexuális visszaélések problémáját. Dallas után ezért a „csak egy dobásod van” lett a jelszó, továbbá előírták, hogy minden esetet, mikor egy papot kiskorúak elleni szexuális visszaéléssel vádolnak, haladéktalanul jelenteni kell az illetékes világi hatóságoknak.

A dallasi megállapodás második legfontosabb vonása az, hogy háttérellenőrzést kell végezni nemcsak a papok, hanem a katolikus egyház minden munkavállalója esetében. Akinek szexuális visszaélés van a kartonján, az semmilyen minőségben nem vállalhat munkát a katolikus egyház szervezetén belül. Mikor a chicagói érsekség területén található mundeleini szeminárium rektora voltam, az összes jelentkező felvételét én felügyeltem. Tanúsíthatom, hogy minden jelentkező esetében kötelező volt a bűnügyi múlt ellenőrzése, az alapos pszichológiai átvilágítás és számos beszélgetés. Mikor Los Angeles segédpüspöke lettem, a Los Angelesbe való megérkezésemtől számított néhány napon belül készségesen hozzájárultam, hogy ujjlenyomatot vegyenek rólam, és ismét ellenőrizték a hátteremet.

A dallasi protokoll harmadik eleme az volt, hogy külön képzést tartottak arról – ismét mindenki számára, aki az Egyházban szolgál vagy munkát vállal –, miként lehet felismerni a szexuális visszaélésre utaló jeleket, és miként kell jelenteni a bűncselekményt a rendőrségnek.

A negyedik követelményre különösen is fel szeretném hívni a figyelmet. Ha a pap elleni vád hitelt érdemlőnek bizonyul, az illető papot azonnal felmentik a szolgálatból, és egy világiakból álló vizsgáló bizottságot vonnak be az ügybe, melynek ki kell vizsgálnia az esetet, és ajánlást kell tennie az illetékes püspöknek, illetve érseknek. A jogban, pszichológiában, bűnügyi nyomozásban stb. jártas világiak bevonása azt biztosítja, hogy ne egyszerűen más papok döntsenek a papokról, hiszen ők esetleg elfogultak lehetnek velük szemben.

Azt pedig, hogy minden egyházmegye és érsekség feleljen meg ezeknek a normáknak, azt ismét a döntően világiakból álló Országos Vizsgáló Bizottság felügyelete garantálja, amely rendszeresen ellenőrzi őket.

Bővebben is szólhatnék a dallasi protokollról, de a főbb sajátosságai ezek. A nyilvánvaló igazság pedig ez: ezek az intézményi reformok nagyon is változtattak a helyzeten. Számptalan alapos felmérés készült, amely kimutatta, hogy a papi szexuális visszaélések az 1960-as és az 1970-es években tetőztek, utána pedig folyamatosan, 2002 után pedig ugrásszerűen csökkentek, úgyhogy új esetet most már alig-alig jelentenek. Eszem ágában sincs tagadni vagy bagatellizálni azokat a szörnyűségeket, amelyekről a pennsylvaniai főügyész már idézett jelentésében olvashatunk, az azonban rendkívül sajnálatos, hogy még a templomba járó katolikusok közül is sokan úgy gondolták, hogy a tanulmányban említett szörnyű esetek a közelmúltban történtek. A helyzet az, hogy a mintegy négyszáz bejelentett bűncselekményből csak kettő történt 2002 után.

A McCarrick-botrány kirobbanása után sokakban merült fel az igény, hogy a püspökök által elkövetett visszaélések esetében is hasonló szabályokat kellene bevezetni. Mikor ezeket a sorokat írom, az Egyesült Államok püspökei éppen az effajta protokollt csiszolják: főként világiak vezette regionális vizsgálati bizottságokat hoznak létre, melyek fogadják és kivizsgálják a püspökök elleni vádakat. Ismét hangsúlyozzuk, hogy ezek az intézményi változások nem oldják meg véglegesen a problémát, de elképesztően fontos lépést jelentenek a helyes irányban. Úgy gondolom, hogy további fontos lépés – ha az Egyház valóban meg szeretné előzni, hogy újabb McCarrick-féle esetekre kerüljön sor –, hogy mind az óceán ezen oldalán, mind Rómában hivatalos vizsgálatot kell folytatni annak érdekében, hogy kiderüljön, miként lehetséges az, hogy egy olyan ember, mint Theodore McCarrick, kinek súlyos bűnei köztudottak voltak, ilyen magas tisztséget tölthetett be az Egyház kormányzásában.

A protokoll szigorítása azonban még messze nem elég, bármily fontos legyen is önmagában. Mindenekelőtt mély és tartós lelki megújulásra van szükség, ennek pedig a papsággal kell kezdődnie. Bárki megkérdőjelezné, hogy az elmúlt időszakban súlyos erkölcsi hanyatlás következett be a papok körében? Természetesen nem az összes paptestvéremet hibáztatom. Nem azt mondom, hogy minden pap egyformán bűnös. Nem tagadom, hogy vannak valódi szentek és hősök a papság soraiban. Az elmúlt évtizedek botrányai – mind maguk a bűntettek, mind azok elpalástolása – azonban azt jelzik, hogy valami nagyon elromlott. Hogy számos pap mindenféle erkölcsi gátlás nélkül bántalmazta nyája legkiszolgáltatottabb tagjait fizikailag, pszichológiailag és spirituálisan, az egyszerűen gyalázat. És hogy nem kevés püspök megengedhetőnek vélte, hogy az elkövető papokat plébániáról plébániára helyezgesse anélkül, hogy figyelmeztetné az embereket, nyilvánvalóan komoly veszélynek kitéve a gyermekeket, az egyszerűen hihetetlen. Valami elromlott ezen férfiak erkölcsi iránytűjében. Azzal magyarázni a válságot, hogy az elkövetők aránya a papok között nagyjából megfelel az országos átlagnak, elfogadhatatlan. Ilyen alacsonyra szállítottuk le a mércét? Az erkölcsi és lelki feddhetetlenség terén a papoknak vezetőknak, példaképeknek kell lenniük. Hogy a szexuális visszaélések terén az országos átlagot követjük, azzal aligha dicsekedhetünk.

Sőt, nemcsak magukkal a közvetlen tettesekkel kell foglalkoznunk, hanem azzal a papi kultúrával kapcsolatban is fel kell tennünk néhány súlyos kérdést, amely lehetővé tette ezt a fajta visszaélést és a visszaélések elpalástolását. Az erkölcsi relativizmus, különösen a nemiséggel kapcsolatos kérdésekben, a második vatikáni zsinatot követő években természetessé vált, és maguk a papok is igen gyakran ezt a magatartást tették magukévá. Hány pap és püspök látta, ami történt, mégsem törődött vele abban a meggyőződésben, hogy nem az ő dolga megkérdőjelezni testvére erkölcsi döntését? Hány pap és püspök egyszerűen nem volt elég bátor megfeddni testvérét, különösen akkor, ha ezzel egy barátot is elveszített volna? Hányan mentek ennél is tovább, és nézték el a nemi viselkedés ezen eltévelyedett formáit arra hivatkozva, hogy „az atya annyi mindenről lemondott”? Hány pap és püspök viselkedett a palotája tetején sétáló és a Bestábét magához rendelő

Dávidként? A papoknak mindig is nagy hatalmuk volt a hívek fölött, és ez a hatalom hihetetlenül jó és hihetetlenül rossz célokra egyaránt felhasználható. Tekintélyükkel, melyet mások megszabadítására és élet továbbadására kaptak, szélsőséges mértékben visszaéltek. És hány püspök és egyházmegyei hivatalnok legyintett a szexuális bűncselekmények láttán abban a meggyőződésben, hogy az Egyház már túl van a szexszel való megszállott foglalatosságon?

A papság megújulása tehát elengedhetetlen. Egy pillanatig sem gondolom azt, hogy lényegi szerkezetén vagy fegyelmi rendjén kellene változtatni. Rendkívül naivnak tartom azt az elképzelést, hogy a női papság vagy nők pappá szentelésének engedélyezése jelentősen javítana a helyzeten. Nemrégiben meggyőződhettem róla – minden ember gyarló és esendő –, hogy az önzés, a butaság és az erkölcstelenség nem a cölebsz papok kiváltsága. Inkább arra van szükség, hogy a papság újra megerősödjön, és ismét azoknak az eszményeknek szentelje magát, amelyekért egykor az életét adta. Fulton Sheen szavaival élve a pap nem önmagáé, hanem Jézus Krisztusé. Az Úr személyében cselekszik, az Ő szavait mondja ki, és az Ő erejében részesíti az embereket. A pap tehát szentelje magát Krisztusnak, és lényé minden szintjén Krisztushoz váljon hasonlóvá. Értelmét, akaratát, szenvedélyeit, testét, magánéletét, nyilvános életét és a barátságait egyaránt az Úrnak kell adnia. Punktum. Az a pap, akit legfőképpen a pénz, az élvezet, a hatalom, az egyházi ranglétrán való előbbre jutás vagy a hírnév érdekel, az előbb-utóbb összeomlik, és maga körül is nagy pusztítást végez. Az Egyház intézményi hírneve az Egyház egyetlen képviselője számára sem válhat a legfőbb értéké. Az intézmény Isten népét szolgálja, ha pedig Isten népének bármely tagja veszélyben van, akkor cselekedni kell, akkor is, ha ezzel kínos helyzetbe hozzuk az intézményt, vagy azt anyagi veszteség éri.

És a szükséges megújulás itt sem állhat meg, hanem a világi férfiakra és nőkre is ki kell terjednie. Ezzel semmiképpen sem a papokat próbálom mentegetni, és azt sem szeretném sugallni, hogy mindenki egyformán vétkes. A papok azonban nem a semmiből bukkannak elő. Az esetek túlnyomó többségében katolikus családból származnak, és a katolikus kultúra alakítja őket, vagy legalábbis annak kellene alakítania. Ezért, katolikus testvéreim, ez a botrány a *mi* közös botrányunk. Ebben a fájdalmas időszakban tehát mindannyiunknak újra fel kell fedeznünk és el kell mélyítenünk a keresztségünk kapott papi, prófétai és királyi hivatásunkat. (A papok azok, akik mindenestül a szent életre kötelezik el magukat. A próféták azok, akik annak szentelik életüket, hogy Krisztust hirdessék mindenkinek. A királyok pedig azok, akik minden tehetségükkel Isten céljai szerint igyekeznek igazgatni a világot.) Milyen lehet a megkereszteltek papi eltökéltsége hazánkban, ha a 75%-unk rendszeresen elmulasztja a szentmisét, azt az imádságot, melyet a II. Vatikáni Zsinat „a keresztény élet forrásának és csúcspontjának” nevez, és ha a keresztségre, jegyesoktatásra és bérmálkozásra jelentkezők száma drasztikusan csökken? És milyen hatékony a prófétaságunk, ha a fiatalok tömegestül hagyják el az Egyházunkat? Ezen összetett jelenség teljes körű elemzése nyilvánvalóan egy másik könyv témája lehetne, itt és most elég annyit megjegyezni, hogy mi (és itt valóban *mindannyiunkra* gondolok) nyilvánvalóan elmulasztottuk köteletségünket, hogy hirdessük Krisztust, és vonzóvá tegyük az egyháztagságot a kételkedő és elvilágiasodott kultúra számára. És milyen hatékonyak vagyunk királyi mivoltunkban, mikor társadalmunk egyre inkább csupán materialista és egotista elvek alapján szervezi meg az életét, és az egyik közvéleménykutatás a másik után mutatja ki, hogy korunk legfontosabb vitás erkölcsi kérdéseiben a katolikusok többé-kevésbé ugyanazt a nézetet képviselik, mint a hitetlen világ?

A tanulság: ha szentebb papokat szeretnénk, akkor mindannyiunknak szentebbé kell válnunk. Francis George bíboros egyszer azt mondta, hogy a klerikalizmus olyan magatartás, amely arra a feltételezésre épül, hogy megszakadt a kapcsolat az egyházi rend és a keresztség között. Ezzel azt akarta mondani, hogy a helyesen értelmezett papság a megkereszteltek szolgálatát, nem pedig egy privilegizált osztály előjogait jelenti. Ösztönös megérzését azonban másképpen is értelmezhetjük, és pedig úgy, hogy a papok a megkereszteltek közösségéből származnak, és folyamatosan belőlük is

kell táplálkozniuk. Ha a világiak jobbak és erősebbek lesznek, akkor a papok is, és a klerikalizmus is visszaszorul.

Mikor a hatodik században a rómaiak Ősi kulturális rendje összeomlóban volt, egy Benedek nevű fiatalember úgy döntött, hogy otthagyja Róma városát, ahol tanult, és egy pusztai barlangban ver tanyát. Ott élt három évig, bizalmasan társalogva Istennel, élete tökéletesítésén munkálkodva. Idővel mások is csatlakoztak hozzá, és ebből az első közösségből nőtt ki a bencés rend. Az évszázadok során a bencések sikeresen újjáteremtették az európai civilizációt – megőrizték a régi világ legjavát, és létrehozták a községek és a városok fejlődésének gazdasági és lelki kereteit. Az erkölcsi és kulturális válság közepette Isten arra indította ezt az embert, hogy álljon az élére a megújulási mozgalomnak.

A tizenkettedik század végén és a tizenharmadik század elején az európai papságot erkölcsi romlottság, hanyagság és világiasság jellemezte. Túlontúl sok olyan püspök és pap volt, aki nem a papi ígéretei szerint élt, és túlontúl sok bencés kolostor, amely egykor az evangéliumot és a polgári rendet hozta el a közösségnek, most csupán a kereskedelem és a politikai hatalom központjaként működött. Umbria kisvárosából, Assisiből jött egy Francesco nevű egyszerű ember, aki a maga legradikálisabb formájában igyekezett megvalósítani az evangéliumot, szegénységet fogadott, vándorprédikátorként élt, és mindenestül Isten gondviselésére hagykozott. Krisztus ezen különc trubadúrjához több tucat, majd több száz, később pedig több ezer ember csatlakozott, égve a vágytól, hogy az ő életében részesedjen. A ferences mozgalom néhány évtizeden belül az egész keresztény Nyugat megújulásának fő ereje lett. Ismét a válság és a megújulás jól ismert forgatókönyve bontakozott ki előttünk.

A tizenhatodik századi reformáció nyomán, mikor a nyugati kereszténység súlyosan megoszlott, és sokan szakítottak hagyományos katolikus hitükkel, egy Íñigo de Loyola nevű fiatalember – lelki elődjéhez, Benedekhez hasonlóan – indíttatást érzett, hogy hosszabb időt egy barlangban töltsön, ahol megtisztult a ragaszkodásaitól, és megtanulta, miként követheti a Szentlélek sugallatait. Ezen tapasztalata alapján állította össze Ignác a lelkigyakorlatát, hogy segítsen az embereknek felfedezni Isten akaratát az életükben. Néhányan, akik ezeket a lelkigyakorlatokat elvégezték, közösséget alkottak Ignác körül. Ebből a közösségből alakult ki a jezsuita rend, amely az egész katolikus világban rendkívül gyorsan elterjedt, és amely egy sereg költőt, misszionáriust, igehirdetőt és teológust adott az Egyháznak, akik mindig az adott kor lelki válságára keresték a megoldást.

A francia forradalom után, mikor Európában politikai zűrzavar lett úrrá, a hitet pedig a racionalista és istenellenes ideológiák támadták, szerzetesrendek és különböző mozgalmak egész sora támadt: a Szeplőtelen Szűz Missziós Oblátusai, a Keresztes Kongregáció, Mária Társasága és sok más. Azoknak hirdették az ígét, azokat tanították és evangelizálták, akik gyakorlatilag elfelejtették katolikus hitüket. Olyan termékenyek voltak ezek a közösségek, hogy jó néhány a világ legtávolabbi részeire is küldött misszionáriusokat. A szenvedést és az erkölcs romlást ismét a Lélek munkálkodása követte.

Sok hasonló történetet mesélhetnénk még, a lényeg azonban ez: a mostani is ilyen döntő pillanat. Ki tagadhatná, hogy Krisztus misztikus testét mély és makacs erkölcsi romlás támadta meg? Ki annyira vak, hogy ne látná, hogy korunknak mindenekelőtt az Egyház megtisztulására van szüksége? És ki ne ismerné fel, hogy éppen most van szükség új rendekre, új mozgalmakra, a Lélek új műveire? Míg a reformok, amelyeket fentebb megneveztem, jórészt a papságot érintik, úgy gondolom, hogy korunk olyan megújulási mozgalmakat kíván, amelyekben papok és világiak egyaránt részt vesznek. A Communion et Libération, az Alliance for Catholic Education (ACE), az Opus Dei, a Bárka, a Cursillo és Fellowship of Catholic University Students (FOCUS) jó példák arra, hogyan nézhet

ki ez a gyakorlatban. Valami újnak kell ugyanakkor előtörnie, olyasminek, ami pontosan megfelel korunk igényeinek, és arra a sajátos erkölcsi romlásra ad választ, amely most vesz körül minket. Mindenekelőtt pedig szentekre van szükségünk, akiket természetesen az életszentség jellemez, ugyanakkor okosak is, értik a kultúrát, és készek rá, hogy valami újjal próbálkozzanak. Valahol az Egyházban már most is ott van egy új Benedek, egy új Ferenc, egy új Ignác, egy új Kalkuttai Teréz, egy új Dorothy Day. A te időd jött el!

ZÁRÓ GONDOLATOK

Tudom, hogy sok katolikus komoly kísértést érez rá, hogy feladja az Egyházba vetett hitét, másik vallási közösséghez csatlakozzon, vagy teljesen vallástalanul folytassa az életét. Ez azonban nem a távozás ideje, hanem a maradásé és a harcé. Ha megengedik, még egy történelmi utalást tennék, ezúttal politikatörténetünk egyik legfontosabb pillanatára vonatkozóan. Az 1850-es évekre Abraham Lincoln felismerte, hogy a rabszolgaság nem pusztán erkölcsi szempontból gyalázat, hanem olyan intézmény, amely az amerikai demokráciára is halálos veszélyt jelent. Azokban a nagy beszédeiben fejti ki ezt a véleményét, amelyeket az 1858-as illinois-i szenátusi kampányban a Stephen Douglasszal folytatott vitában tartott. Sehol sem fogalmazta meg ugyanakkor tömörebben az álláspontját, mint az illinois-i közgyűlés előtt tartott híres beszédében, melyet közvetlenül azelőtt mondott, hogy kinevezték volna a szenátus tagjának: „Az önmagával meghasonlott ház nem maradhat fenn. Hiszem, hogy ez a kormány nem maradhat fenn tartósan úgy, hogy az ország félig rabszolga, félig szabad.”

Ezen meggyőződés hatására fogadta el és folytatta az 1861-ben elnökké választott Lincoln a szörnyű háborút. A harc kellős közepén, miközben külön temetőt avatott fel azok számára, akik a döntő ütközetben haltak meg, Lincoln elmagyarázta, miért folytatja a háborút: „87 évvel ezelőtt atyáink olyan új nemzetet alapítottak ezen a földrészen, amely a szabadságban fogant, és amely arra a premisszára épül, hogy Isten minden embert egyenlőnek teremtett. Most nagy polgárháborút vívunk, melynek az a tétje, hogy fennmaradhat-e ez a nemzet, sőt bármely nemzet, amely ekként fogant, és ezíránt köteleződtet el.” Kétségtelenül sokan voltak Északon, akik – elborzadva a csatatéren elszenvedett veszteségeken, és erősen kételkedve a háború értelmében – a maguk keserűségében azt kívánták, hogy Lincoln engedjen, és adja meg az államszövetségnek, amit akar. Az elnök ugyanakkor tudta, hogy nem pusztán a katonai győzelem és a nemzeti büszkeség forog kockán. Tudta, hogy a rabszolgaság az amerikai demokráciát ássa alá, olyan kór, mely az alapító atyáink elveit mételyezi meg. Bármennyire fájdalmas volt is tehát, folytatnia kellett a harcot.

Tudom, hogy nem tökéletes az analógia, ugyanakkor azt hiszem, hogy az Egyház mai helyzetét legalább némiképp megvilágítja. Hogy egyes papok szexuálisan bántalmaztak fiatalokat, és egyes püspökök szemet hunytak efelett, az nem pusztán erkölcsi kérdés, hanem az Egyház azon nagyszerű alapjait fenyegeti, mételyezi meg és sorvasztja el, amelyeket oly nagy becsben tartunk. Igen, könnyű megfutamodni és feladni a reményt. Ha azonban velem együtt hiszel azokban a tanításokban, amelyeket e könyv negyedik fejezetében fejtettem ki, ha nélkülözhetetlennek tartod, hogy Jézus Krisztus misztikus teste a világ világossága legyen, akkor a lincolni megoldást kell választanod: maradj és harcolj!

Harcolj úgy, hogy hangot adsz tiltakozásodnak! Harcolj úgy, hogy panaszlevelet írsz! Harcolj úgy, hogy ragaszkodsz a protokollok betartásához! Harcolj úgy, hogy feljelentetted a tetteseket! Harcolj úgy, hogy addig üldözöd a bűnösöket, míg el nem nyerik a büntetésüket! Harcolj úgy, hogy nem lágyulsz el az érzelgős kifogásoktól! Mindenekelőtt azonban harcolj úgy, hogy te magad szent életet élsz! Harcolj úgy, hogy éppen az a szent leszel, akinek Isten eltervezett! Harcolj úgy, hogy bátorítasz egy jóra való fiatalembert a papságra! Harcolj úgy, hogy minden nap szentórát tartasz az Egyház megszentelődéséért! Harcolj úgy, hogy rendszeresen jársz misére! Harcolj úgy, hogy evangelizálsz! Harcolj úgy, hogy az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit gyakorlod!

Isten a szeretet, aki Jézus keresztye és feltámadása által szerezte meg a győzelmet. Olyan isteni dráma részesei vagyunk tehát, ahol végül Isten fog diadalmaskodni, és tudjuk, hogy Jézus

követői a győztes oldalon lesznek. A legjobb módja annak, hogy ma Jézus tanítványai legyünk, talán éppen az, hogy maradunk és harcolunk az Egyházért.

IMÁDSÁG A SZENVEDŐ EGYHÁZÉRT

Uram, Jézus Krisztus, megtestesülésseddel magadra vetted az emberi természetet, és valóságos emberi életet éltél. Istenséged dicsőségéről lemondva szemtől szembe találokoztál velünk emberségünk sebezhetőségében.

Bár magad nem ismerted a bűnt, elfogadtad a bűnösöket, megbocsátást kínáltál nekik, és a legméltatlanabbhoz is szolgálként és barátként viszonyultál. Kicsinnyé és gyengévé lettél a hatalmasok szemében, hogy a világ kicsinyeit és gyengéit felmagasztald.

Megalázkodásod és természetünk felvétele nem volt veszélytelen vállalkozás, hiszen emberségünk legsötétebb és legrémítőbb bukott vágyainak szolgáltatott ki – kegyetlenségünknek és szűkkeblűségünknek, önámításainknak és tagadásainknak. Mindez a kereszten csúcsondott ki, ahol a te isteni szereteted a mi rosszindulatunk, erőszakosságunk és a kegyelmedtől való elidegenedtségünk teljes tombolásával találkozott.

Ártatlanul és befogadóképpen jelentél meg előttünk, mi pedig megbecstelenítettük a testedet, megaláztunk és kigúnyoltunk, elárultunk és magadra hagyunk, megkínóztunk és megöltünk. Mindezt – még azt a kínt is, hogy úgy éreztél, hogy maga Isten is elhagyott – elfogadtad. Áldozat lettél, hogy mindazoknak, akik a világ kezdetétől fogva mások áldozatai, te légy a szószólója. A sötétségbe bocsátkoztál, hogy mindazok számára, akiket az emberi gonoszság sötétségre ítél, Benned ragyogjon fel a világosság.

Kérünk, ó, Urunk, adj gyógyulást a szexuális bántalmazás valamennyi áldozatának! Tisztítsd meg egyházadat az erkölcsi romlástól! Szolgálj igazságot azoknak, akikkel igazságtalanul bántak! Nyújts vigasztalást minden szenvedőnek! Derítsd rájuk fényedet, hogy a megtévesztés minden árnya tovatűnjön! Nyilvánítsd ki teljes körű pártfogásodat azok iránt, akikkel oly kegyetlenül elbántak, és ítéletedet azok iránt, akik azután sem bántak meg ezeket a bűncselekményeket, hogy elkövették őket. Azokat, akikre Egyházadban az ártatlanok védelmét és az áldozatok képviselését bíztad, indítsd arra, hogy éberem és buzgón teljesítsék kötelességüket! Add vissza a hitét azoknak, akiktől azt elrabolták, és a reményt azoknak, akik kétségbeestek!

*Áldozatunk, Krisztus, hozzád kiáltunk!
Erősítsd meg híveidet, hogy vállalják a rájuk bízott küldetését, az életszentség és az igazság küldetését!
Indítsd arra, hogy szószólói legyünk azoknak, akiket bántottak! Adj erőt küzdeni az igazságért! Adj bátorságot, hogy nyíltan szembenézzünk a ránk váró feladatokkal! Támassz szenteket Egyházadban, és add meg nekünk a kegyelmet, hogy azokká a szentekké legyünk, akiknek te kívánsz minket! Erre kérünk téged, aki az Atyával élsz és uralkodol a Szentlélekkel egységben, Isten mindörökkön örökké.*

Amen